

RP 45/2001 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om straffrättslig preskription

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att bestämmelserna om straffrättslig preskription revideras. Det föreslagna 8 kap. strafflagen skall innehålla bestämmelser om preskription av åtalsrätten, om förfall av verkställigheten på grund av tid som gått samt om hur verkställigheten påverkas om den som dömts för brottet har avlidit. Den viktigaste reformen är möjligheten att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten i

vissa fall. Propositionen är en del av totalreformen av strafflagen.

De föreslagna bestämmelserna bygger på de lagar som ingår i riksdagens svar 6/2001 rd på regeringens proposition 27/1999 rd och som republikens president inte har stadfäst.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING.....	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	4
2.1. Lagstiftning	4
2.2. Rättsjämförelse	6
Allmänt	6
Allmänna preskriptionstider för åtalsrätten.....	6
Särskilda preskriptionstider för åtalsrätten	7
När preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa	8
Uppskov med preskriptionen av åtalsrätten	8
När preskriptionen av åtalsrätten avbryts.....	9
Förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten	9
Preskription som förhindrar utdömande av straff.....	9
När fängelsestraff förfaller	10
När bötesstraff förfaller	10
2.3. Bedömning av nuläget	10
3. Brott som avslöjas exceptionellt sent.....	13
4. Propositionens syften och de viktigaste förslagen.....	14
5. Ekonomiska och organisatoriska verkningar	15
6. Beredningen av propositionen	15
7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	15
DETALJMOTIVERING.....	17
1. Lagförslagen	17
1.1. Strafflagen	17
8 kap. Om preskription	17
9 kap. Om straffansvar för juridiska personer	30
48 kap. Om miljöbrott	30
1.2. Lagen om samhällstjänst.....	30
1.3. Lag om villkorligt straff	30
2. Ikraftträdande.....	30
3. Lagstiftningsordning	31
LAGFÖRSLAGEN.....	32
om ändring av strafflagen.....	32
om upphävande av 5 § 3 mom. lagen om samhällstjänst	36
om upphävande av 8 § lagen om villkorligt straff	36

BILAGA.....	37
PARALLELLTEXTER.....	37
om ändring av strafflagen.....	37
om upphävande av 5 § 3 mom. lagen om samhällstjänst	46
om upphävande av 8 § lagen om villkorligt straff	46

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

För straffrättslig preskription kan flera olika motiveringar anföras. Allmänpreventionen, som är ett av syftena med det straffrättsliga systemet, kräver i allmänhet inte att mycket gamla brott straffas, utan snarare att straffet följer på brottet inom en relativt kort tid. När den uppmärksamhet som den brottsliga gärningen har väckt är förbi, avtar så småningom kraven på att den skyldige skall straffas. Också det behov av gottgörelse som upplevs av dem som blivit lidande av brottet avtar med tiden. Om den skyldige efter gärningen har levt utan att begå flera brott, kan det kännas oskäligt att åtal väcks för en mycket gammal gärning. Preskriptionen kan också motiveras med rättssäkerhetsskäl. Ju längre tid som förflyter från brottet, desto svårare är det att skaffa fram tillförlitliga bevis över det som skett. Dessutom är det förnuftigt att koncentrera brottsutredningen till de färskaste gärningarna, eftersom systemets resurser är begränsade. Totalt sett är preskriptionen en etablerad del av det straffrättsliga systemet, och den har inte ifrågasatts.

Ju lindrigare brottet är, desto snabbare når man det skede då det vore oändamålsenligt eller oskäligt att väcka åtal. Systemet med straffrättslig preskription är därför i allmänhet uppbyggt så att obetydliga brott preskriberas snabbare än allvarliga brott.

Revideringen av bestämmelserna om straffrättslig preskription är en del av totalreformen av strafflagen. De nuvarande bestämmelserna är i huvudsak ändamålsenliga, och inga större problem har förekommit i tillämpningen av dem. Propositionen bygger därmed till alla väsentliga delar på den gällande lagstiftningen. Den viktigaste nyheten är möjligheten att förlänga preskriptionstiden för rätten att väcka åtal i vissa fall.

I strafflagens (39/1889) föreslagna kapitel om preskription ingår bestämmelser inte bara

om åtalspreskription utan också om en ovillkorlig preskriptionstid som förhindrar utdömande av straff samt om den tid inom vilka olika straff förfaller om de inte verkställs. I kapitlet om straffrättslig preskription regleras också hur verkställigheten påverkas om den person som dömts för brottet avlider.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning

Strafflagens 8 kap. om preskription är relativt nytt, det har tillkommit år 1973. Vissa små ändringar har senare gjorts, men de har inte påverkat kapitlets struktur.

Den första paragrafen gäller preskriptionstiden för väckande av åtal, vilken har uppdelats i fyra klasser enligt det maximistraff som föreskrivs för brottet. Straff får inte utdömas, om åtal inte har väckts inom

1) tjugo år, om det för brottet föreskrivna svåraste straffet är frihetsstraff på viss tid över åtta år,

2) tio år, om det svåraste straffet är frihetsstraff över två till och med åtta år,

3) fem år, om det svåraste straffet är frihetsstraff över ett till och med två år, och

4) två år, om det svåraste straffet är frihetsstraff till och med ett år eller böter.

Åtalsrätten för brott för vilket straffet kan bli fängelse på livstid, preskriberas inte. Särskilt bestäms att den kortaste preskriptionstiden för tjänstebrott är fem år.

Enligt 2 § anses åtal ha blivit väckt när den som skall åtalas lagligen har kallats att svara eller när straffanspråk mot honom har framställts i hans närvaro. Väckande av åtal i mål som sedermera avvisas eller i vilket åtalet inte fullföljs saknar betydelse med avseende på preskriptionen.

Frågan om den dag från vilken preskriptionstiderna räknas regleras i 3 §. Utgångs-

punkten är den dag då brottet begicks. Om en förutsättning för ådömande av straff är att en viss verkan av handlingen har inträtt, räknas tiden från den dag då denna verkan inträdde. I 2 mom. finns en specialbestämmelse om beräkning av preskriptionstiden för rätten att väcka åtal i de fall då det är frågan om be- dragande till äktenskapsavtal enligt 18 kap. 1 §.

När det infördes ett nytt 7 kap. om gemen- samt straff ändrades 4 §. Om en och samma gärning innefattar flera brott, får gärnings- mannen ådömas straff för alla brotten så länge till straff får dömas för något av dem.

Bestämmelserna om preskription av rätten att döma ut straff ingår i 5 §. De behövs i så- dana fall då åtal har väckts inom utsatt tid, men det slutliga avgörandet i målet av någon anledning fördröjs. Den absoluta tid som för- hindrar utdömande av straff är 15 år, om det för brottet föreskrivna svåraste straffet är fri- hetsstraff till och med två år, skiljande från tjänsteutövning eller böter, och 30 år om det svåraste straffet är strängare. (Skiljandet från tjänsteutövning slopades ur det straffrättsliga påföljdssystemet i samband med revidering- en av lagstiftningen om tjänstebrott.) Denna absoluta tid gäller inte brott för vilka gär- ningsmannen kan dömas till fängelse på livs- tid.

En särskild preskriptionsbestämmelse som gäller målsägarbrott ingår i 6 §. Straff får inte utdömas för ett sådant brott, om inte målsaganden har väckt åtal eller framställt begäran om åtal inom ett år från den dag då han fick vetskap om brottet och gärnings- mannen. I paragrafen bestäms också bl.a. om motsvarande tidsgräns för en avliden målsägandes rättsinnehavare.

I 7 § bestäms om förverkandepåföljd. En sådan får inte utdömas, om straff på grund av preskription inte får utdömas för gärningen. Den kortaste preskriptionstiden för anspråk om förverkande är dock fem år. I fråga om vissa i paragrafen närmare definierade före- mål eller ämnen preskriberas anspråket inte.

En hänvisningsbestämmelse till särskilda preskriptionsbestämmelser som gäller straff- orderförfarande ingår i 8 §.

I 9—13 § ingår bestämmelser om när ut- dömda straff förfaller. I 9 § sägs att ett ut- dömt fängelsestraff förfaller, om verkställig-

heten inte har börjat inom en tid som bestäms enligt straffets längd och som skall räknas från det att den lagakraftvunna domen gavs. Ett fängelsestraff förfaller inom

1) tjugo år, om straffet är på viss tid över åtta år,

2) femton år, om straffet är över fyra men inte över åtta år,

3) tio år, om straffet är över ett men inte över fyra år, och

4) fem år, om straffet är högst ett år.

Ett livstids fängelsestraff preskriberas inte. Ett förvandlingsstraff för böter förfaller, om inte verkställigheten har börjat inom tre år från det att den lagakraftvunna domen gavs. Motsvarande tidsgräns för böter är fem år (11 §) och för en förverkandepåföljd tio år (12 §).

I 10 § ingår detaljerade bestämmelser om hur de tidsgränser som anges i 9 § skall till- lämpas, om verkställigheten av ett fängelse- straff eller ett förvandlingsstraff för böter har avbrutits eller om en villkorlig frihet har för- klarats förverkad. Om utmätningens inverkan i sådana fall då verkställigheten av böter och förverkandepåföljd förfaller bestäms i 13 §.

I slutet av kapitlet (14 och 15 §) finns be- stämmelser om hur påföljderna förfaller om den dömda avlider. I 15 § bestäms också när dödsboet blir ansvarigt för en förverkandepå- följd.

Också i andra kapitel i strafflagen finns det bestämmelser om preskription. Om straffan- svar för juridiska personer bestäms i 9 kap. Om en gärningsman på grund av preskription inte får dömas till straff, får inte heller den juridiska person på vars vägnar eller till vars förmån han har handlat dömas till straff. Den kortaste preskriptionstiden för yrkande på samfundsbot är dock fem år (9 §). I paragra- fen bestäms också om när verkställigheten av utdömda samfundsböter förfaller.

I 48 kap. finns bestämmelser om miljö- brott. I dess 8 § sägs att den kortaste pre- skriptionstiden för andra miljöbrott än miljö- förseelse är tio år.

Enligt 5 § 3 mom. lagen om samhällstjänst (1055/1996) preskriberas samhällstjänst på samma sätt som motsvarande fängelsestraff enligt 8 kap. strafflagen.

Enligt 4 § 4 mom. lagen om försöksverk- samhet med ungdomsstraff (1058/1996) för-

faller ett ungdomsstraff om verkställigheten inte har påbörjats sedan tre år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs. I regeringens proposition (RP 109/1996 rd.) anförs att den dömda är 18—20 år gammal när tre år har förflutit från det att ungdomsstraffet dömdes ut, och då är det inte längre ändamålsenligt att verkställa ett tre år gammalt ungdomsstraff.

I 11 § lagen om strafforderförfarande (692/1993) finns bestämmelser om preskription. Strafforder får inte utfärdas om straffanspråket inte har delgivits den misstänkte innan åtalsrätten har preskriberats med stöd av bestämmelserna i 8 kap. strafflagen. Strafforder får inte heller utfärdas om mer än ett år har förflutit efter delgivningen av straffanspråket.

Enligt 10 § 1 mom. ordningsbotslagen (66/1983) förfaller ordningsbot om inte föreläggandet har delgivits inom tre månader från dagen för förseelsen. I fråga om preskription av verkställighet av ordningsbot gäller vad som föreskrivs om preskription av verkställigheten av utdömda böter (21 §).

Enligt 6 § 1 mom. militära disciplinlagen (331/1983) jämföras disciplinstraff vid tillämpningen av bestämmelserna om straffrättslig preskription med böter. I 2 mom. sägs att ett disciplinärt förfarande dock inte får anhängiggöras sedan ett år har förflutit från det brottet begicks.

Också i lagen om villkorligt straff (135/1976) finns bestämmelser som tangerar frågan om preskription. Enligt 4 § kan domstolen bestämma att det villkorliga straffet skall verkställas, om den som har dömts till ett villkorligt straff under prövotiden begår ett nytt brott som föranleder fängelsestraff. Åtal för brottet skall dock väckas senast inom ett år efter prövotidens utgång. Om ett villkorligt straff inte enligt 4 § har förordnats att verkställas, är straffet förfallet (6 §). Om ett villkorligt straff har förordnats att verk-

ställas, skall de i 8 kap. 9 § strafflagen nämnda tiderna räknas från den dag då den lagakraftvunna domen rörande verkställigheten har givits (8 §).

2.2. Rättsjämförelse

Allmänt

Frågan om straffrättslig preskription behandlades i den nordiska straffrättskommittén under åren 1964—1966. Kommittén gav år 1967 ut ett betänkande om saken. Den nordiska preskriptionslagstiftningen är rätt enhetlig och ungefär lika gammal i de olika länderna. Sveriges lagstiftning om straffrättslig preskription härrör i huvudsak från år 1962 och den trädde i kraft vid ingången av 1965, samtidigt som den övriga strafflagen. Lagstiftningen i Danmark reviderades år 1967 och i Norge år 1972. Jämförelsen omfattar förutom de nordiska länderna också lagstiftningen i Tyskland, Österrike och Frankrike.

Allmänna preskriptionstider för åtalsrätten

I de länder som tagits med i jämförelsen har preskriptionstiden för åtalsrätten i allmänhet graderats enligt maximistraffet. I Frankrike bygger graderingen på en uppdelning enligt brottets grovhet (crimes, délits, contraventions). Jämförelsen försvåras av att graderingen av maximistraffen varierar. Dock kan man säga att preskriptionstiderna är rätt likartade, med undantag av Frankrike. De relativt korta preskriptionstiderna i Frankrike torde delvis bero på att graderingen inte bygger på maximistraffen. Finland och Sverige, Norge och Danmark samt Tyskland och Österrike utgör sinsemellan mycket likartade par.

Allmänna preskriptionstider för åtalsrätten

Maximi- straff för brottet	Finland	Sverige	Norge	Danmark	Tyskland	Österrike	Frankrike
Böter							1 år
Böter eller fängelse i 6 mån.						1 år	
Böter eller fängelse i 1 år	2 år	2 år	2 år	2 år	3 år		
Fängelse i 1 år						3 år	
Fängelse i 2 år	5 år	5 år					
Fängelse i 4 år			5 år	5 år			
Fängelse i 5 år					5 år	5 år	
Fängelse i 8 år	10 år	10 år					
Fängelse på viss tid (över 8 år)	20 år	15 år					
Fängelse i 10 år			10 år	10 år	10 år	10 år	3 år
Fängelse på viss tid (över 10 år)				15 år	20 år	20 år	
Fängelse i 15 år			15 år				
Fängelse i 21 år			25 år				
Fängelse på livstid	Preskr. inte	25 år	(Kan inte ut- dömas)	Preskr. inte	30 år	Preskr. inte	10 år

Särskilda preskriptionstider för åtalsrätten

För skattebrott finns i Sverige ett preskriptionsminimum på fem år och i Norge tre år. I Danmark gäller för vissa ekonomiska brott en längre preskriptionstid än vanligt. T.ex. för grovt skattebedrägeri är preskriptionstiden tio år. Också i den danska speciallagstiftningen finns en mängd preskriptionstider som är längre än vanligt. I Danmark trädde dessutom den 1 juni 1997 i kraft en lagändring, enligt vilken en särskild preskriptionstid

på tio år också gäller för en viss typ av sexualbrott mot minderåriga, där den regelmässiga preskriptionstiden är fem år.

I Norge och Danmark finns också bestämmelser om åtalsrätten för målsäganden. Preskriptionstiden på sex månader börjar löpa då målsäganden har fått sådan information att han har tillräckliga grunder att begära att åtal väcks.

I Tyskland preskriberas inte rätten att väcka åtal för folkmord och mord. I Frankrike preskriberas inte brott mot humaniteten.

Beträffande de speciella preskriptionstiderna i Frankrike kan det nämnas att preskriptionstiden för valbrott är sex månader från det att valresultatet offentliggjordes. Ett brott eller en förseelse som begåtts genom ett tryckalster preskriberas på tre månader. Preskriptionstiden för narkotikabrott är däremot längre än enligt de allmänna bestämmelserna, tio år.

När preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa

I allmänhet räknas preskriptionstiden från den dag då gärningen begicks eller då den lagstridiga verksamheten upphörde. Denna regel har dock vissa undantag.

I Sverige börjar preskriptionstiden för bokföringsbrott från konkursen (eller från vissa motsvarande åtgärder).

I Sverige trädde vid ingången av 1995 i kraft en lagändring som gällde sexualbrott mot minderåriga. Bland annat ändrades preskriptionstiderna. Om det är frågan om ett sådant sexualbrott mot ett barn under 15 år som finns närmare definierat i de nya bestämmelserna, räknas preskriptionstiden från den dag då målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 15 år.

I ett svenskt betänkande (Ökat skydd för barn, Ds 1993:80) konstateras att dylika brott ofta leder till psykiska men för livet. Problemet med en förlängd preskriptionstid är bevisningssvårigheterna. Det kanske inte längre är möjligt att få tillräckliga bevis. I betänkandet hänvisas till målsägandens besvikelse i sådana fall. Besvikelsen över att åtalet förkastas kan vara större än besvikelsen över att åtal inte längre kan väckas på grund av att brottet preskriberats. I betänkandet nämns också att även andra slag av brott, närmast våldsbrott, kunde kräva en längre preskriptionstid. Brott med likartat straffvärde borde inte få ha olika preskriptionstider. Sexualbrott mot barn har dock en särställning bland våldsbrotten.

I Norge trädde hösten 1998 en lagändring i kraft som gällde en exceptionell början för preskriptionstiden. När det är fråga om ett sexualbrott mot ett barn under 14 år, räknas preskriptionstiden från den dag då målsäganden fyller 18 år.

Också i Tyskland har det år 1994 bestämts att när det är frågan om sexualbrott mot barn börjar preskriptionstiden löpa när offret fyller 18 år.

Även den franska lagstiftningen innehåller en specialbestämmelse om minderåriga. Om offret är minderårigt och gärningsmannen en förälder, en far- eller morförälder, en adoptivförälder eller motsvarande, som har makt över den minderåriga, börjar preskriptionstiden löpa den dag då den minderåriga blir myndig.

Uppskov med preskriptionen av åtalsrätten

En uppskovsgrund avbryter inte preskriptionen, utan hejdar den tillfälligt. I Norge och Danmark avbryts preskriptionstiden för den tid den misstänkte håller sig undan.

I Tyskland löper preskriptionstiden inte under den tid då åtalsrätten inte enligt lag har inträtt eller då den inte fortsätter. Detta gäller både åtalshinder i enskilda fall och fall då åtal inte kan väckas enligt allmänna bestämmelser. Också i de fall där ett åtal är beroende av avgörandet i en förberedande fråga uppskjuts preskriptionstiden. Preskriptionstiden för vissa brott som begicks under det tredje riket (från 1933 till andra världskrigets slut) löpte inte under den tiden. Detsamma gäller vissa brott som begåtts i det forna DDR under tiden 11.10.1949—2.10.1990.

Inte heller i Österrike inräknas i preskriptionstiden den tid då åtalsåtgärder enligt lag inte kan inledas eller fortsättas. Detsamma gäller den tid då ett strafförfarande med anledning av gärningen är anhängigt mot gärningsmannen.

I Frankrike finns det fyra lagliga grunder för preskriptionsuppskov. För det första löpte preskriptionstiden för brott som begicks under ockupationstiden under andra världskriget inte under den tiden. Om en dom är felaktig, och domen därför korrigeras, är preskriptionstiden avbruten till dess felet har konstaterats. Preskriptionen av åtalsrätten för skattebrott skjuts upp med högst sex månader under den tid brottet undersöks. Om domstolen i konkurrensrättsliga fall måste be om utlåtande av konkurrensrådet, skjuts preskriptionen vid behov fram.

Därtill har det i fransk rättspraxis före-

kommit olika fall då preskriptionen har ansetts uppskjuten. Gemensamt för dessa fall är att det har varit frågan om ett juridiskt eller faktiskt hinder för verksamheten. Juridiska hinder har varit t.ex. att en preliminär fråga har undersökts och att ändring har sökts. Preskriptionen skjuts också upp om den misstänkte anhålls utomlands i ett sådant land som vägrar lämna ut honom. Likaså har preskriptionen ansetts bli uppskjuten om undersökningsdomaren har låtit preskriptionstiden löpa utan att vidta undersökningsåtgärder. I rättspraxis har man ytterligare ansett att preskriptionstiden har uppskjutits på grund av faktiska hinder, såsom ett fientligt anfall mot landet, ockupation, och sådan sinnesrubbing hos den misstänkte som har uppstått efter den brottsliga gärningen.

När preskriptionen av åtalsrätten avbryts

I Sverige avbryts preskriptionen när den misstänkte häktas eller delges åtal. Vid skattebrott räcker en delgivning av misstanke för att bryta preskriptionen.

I Norge och Danmark avbryts preskriptionen genom sådana rättegångsåtgärder vilka innebär att den misstänkte behandlas som en åtalad. Här avses inte bara domstolens utan också åklagarens och polisens åtgärder. Ett avbrott förutsätter inte i Norge att den misstänkte får vetskap om åtgärden.

I Tyskland finns det noggranna bestämmelser om vilka åtgärder som avbryter preskriptionen. Förteckningen upptar 12 punkter. Preskriptionen avbryts när den åtalade förhörs eller när förhör förordnas. Preskriptionen avbryts också av förordnande om beslag eller husundersökning, häktningsorder, när allmänt åtal väcks, av en strafforder och av domstolens begäran om att undersökning skall inledas utomlands. Efter varje avbrott börjar preskriptionstiden löpa på nytt. Åtalsrätten preskriberas dock senast när det från den dag då preskriptionstiden började löpa har förflutit en tid som är dubbelt så lång som den lagstadgade preskriptionstiden.

I Frankrike avbryter åtgärder för att undersöka eller åtala ett brott preskriptionen. Därefter börjar en ny preskriptionstid på tio år löpa. Avbrottet gäller alla delaktiga i brottet.

I praktiken har de åtgärder som föranleder avbrott uppfattats mycket vidsträckt. Åtalsrätten kan också avbrytas flera gånger, och varje gång börjar en ny preskriptionstid.

Förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten

I Sverige kan domstolen på ansökan av åklagaren förlänga preskriptionstiden för skattebedrägeri och grovt skattebedrägeri. Man kan förfara på detta sätt om den misstänkte inte har kunnat delges stämning eller misstanke, för att hans boningsort inte är känd, eller för att han inte har påträffats på sin boningsort eller annanstans och han kan antas hålla sig undan, eller för att han permanent har vistats utomlands.

Förlängningstiden bestäms enligt vad som kan antas behövas för delgivningen, dock är den minst sex månader. Om denna förlängning inte räcker till, kan domstolen på ansökan av åklagaren ytterligare förlänga den. Totalt får förlängningarna inte överstiga fem år.

Ansökan om förlängning måste inkomma till underrätten innan den tid som skall förlängas har löpt ut. Ärendet behandlas skriftligt. Den misstänkte skall beredas tillfälle att yttra sig om åklagarens ansökan, om detta är möjligt.

Lagen i Österrike innehåller ett slags automatisk förlängning av preskriptionstiden. Om den misstänkte under preskriptionstiden har begått ett nytt brott som beror på samma skadliga böjelse, förhindrar det att det gamla brottet preskriberas innan preskriptionstiden för också den nya gärningen har löpt ut.

Preskription som förhindrar utdömning av straff

I Sverige finns på samma sätt som i Finland bestämmelser om ovillkorliga preskriptionstider. Ingen påföljd får dömas ut när fem år har förflutit sedan gärningsdagen, om inget annat straff än böter kan dömas ut för brottet; när 15 år har förflutit, om brottet kan leda till fängelse i högst två år och när 30 år har förflutit i övriga fall.

När fängelsestraff förfaller

När ett fängelsestraff förfaller är i allmänhet beroende av det utdömda straffet. I Frankrike bestäms förfallotiderna dock enligt

hur allvarligt brottet är. I de övriga jämförda länderna är förfallotiderna rätt likartade, särskilt i de nordiska länderna är överensstämmelsen stor.

När fängelsestraff förfaller

Utdömt maximi-straff	Finland	Sverige	Norge	Danmark	Tyskland	Österrike	Frankrike
3 mån.						5 år	
1 år	5 år	5 år	5 år	5 år	5 år	10 år	
4 år	10 år	10 år	10 år	10 år			
5 år					10 år		
8 år	15 år	15 år	15 år	15 år			
Viss tid (över 8 år)	20 år	20 år		20 år			
10 år					20 år	25 år	5 år
Viss tid (över 10 år)					25 år	Förfaller inte	
20 år			20 år				
Över 20 år			30 år				
Livstid	Förfaller inte	30 år	(Kan inte utdömas)	Förfaller inte	Förfaller inte	Förfaller inte	20 år

När bötesstraff förfaller

Enligt svensk lag förfaller verkställigheten av böter efter fem år. I Norge och Danmark förfaller verkställigheten av böter efter tre år, om det gäller böter på högst 3 000 kronor, annars efter fem år.

I Tyskland förfaller bötesstraff på mer än 30 dagsböter efter fem år och bötesstraff på högst 30 dagsböter efter tre år.

I Österrike gäller att ett bötesstraff som kan förvandlas till fängelse i mer än tre månader, förfaller efter tio år. I övriga fall förfaller ett bötesstraff efter fem år.

I Frankrike kan böter dömas ut för en förseelse (contravention). Ett straff som dömts ut för en förseelse förfaller efter två år.

2.3. Bedömning av nuläget

Strafflagens 8 kap. som gäller preskription är relativt nytt och språket är ganska modernt. Texten kan läggas till grund för de nya bestämmelserna. Å andra sidan innehåller kapitlet vissa bestämmelser som inte längre kan anses tidsenliga, och inga motsvarande bestämmelser föreslås ingå i det reviderade kapitlet. Hit hör 3 § 2 mom., enligt vilket tiden räknas från den dag återgångstalan väcktes, om åtal inte får väckas innan återgång av äktenskapet blivit sökt. Lagrummet hänvisar till brott enligt 18 kap. 1 § strafflagen, dvs. bedrägeri till äktenskapsavtal. Det är inte längre nödvändigt att ha särskilda bestämmelser om preskriptionstiden för ett sådant

mycket sällsynt brott. Det är sannolikt att 18 kap. strafflagen kommer att ändras som ett led i totalreformen av strafflagen.

I slutet av 8 kap. 9 § fastställs sättet att räkna preskriptionstiden i de fall där ett förvandlingsstraff för böter som har förordnats bli uppskjutet förordnas bli verkställt. Möjligheten att förordna att ett förvandlingsstraff skall uppskjutas slopades redan 1977.

De nuvarande preskriptionstiderna för åtalsrätten, vilka anges i 1 §, har visat sig vara ändamålsenliga, och det är inte skäl att ändra dem. I 1 § 4 mom. finns en specialbestämmelse om preskriptionstiden för tjänstebrott. Det kan anses inkonsekvent att bestämmelsen inte gäller brott som begåtts av offentligt anställda arbetstagare, trots att brotten i 40 kap. strafflagen i allmänhet jämställs med tjänstebrott.

I praktiken har det i vissa fall varit en tolkningsfråga vilken dag som skall anses vara den i 8 kap. 3 § avsedda gärningsdag från vilken åtalspreskriptionen räknas. Detta gäller försummelsebrott, s.k. fortlöpande brott och delaktighet i brott. Högsta domstolen har gett vissa prejudikat beträffande sådana fall (1980 II 127, 1984 II 15, 1985 II 6, 1986 II 88). Dessa behandlas närmare i detaljmotiveringen.

I nuvarande 8 kap. 4 § bestäms att om en och samma gärning innefattar flera brott, får gärningsmannen ådömas straff för alla brotten så länge till straff får dömas för något av dem. Bestämmelsen har den form som den fick när 7 kap. strafflagen om gemensamt straff fick sin nuvarande lydelse. I samband med reformen slutade man göra skillnad mellan olika konkurrensformer. Därmed utgör den nuvarande 8 kap. 4 § på sätt och vis ett undantag från den grundlösning som infördes vid revideringen av 7 kap.

Utan specialbestämmelsen i 8 kap. 4 § skulle varje brott preskriberas självständigt. I den proposition som gällde revideringen av 7 kap. strafflagen (RP 40/1990 rd.) konstateras, att eftersom skillnaden mellan sammanträffande av brott som består av en eller flera gärningar inte längre kommer att ha någon betydelse när det gäller sättet för bestämmande av straff, kan det vara motiverat att varje brott preskriberas självständigt också i fall där flera brott har begåtts i en gärning,

dvs. i s.k. idealkonkurrensfall. Alternativet att brotten i sådana fall preskriberas självständigt kan motiveras med att gränsdragningen mellan fall där ett brott har blivit begånget genom en respektive flera gärningar ofta är synnerligen vacklande, konstaterades det i propositionen. Som motargument hänvisades det i propositionen till att den nordiska enhetligheten borde bibehållas, och av denna anledning stannade man i propositionen för den föreslagna lösningen.

Det kan dock ifrågasättas vilken vikt den nordiska enhetligheten skall tillmätas då det är frågan om en rätt teknisk detalj i lagstiftningen. Lagstiftningen om preskription är inte heller annars enhetlig i de nordiska länderna. Det förefaller därför viktigare att bestämmelserna om preskription är konsekventa i förhållande till det reviderade 7 kap. strafflagen.

När man skall utreda ett helt händelsesamband är det till fördel om brotten i fråga har preskriberats. Om ett preskriberat brott måste undersökas för att ett icke preskriberat brott skall bli utrett och brotten har nära samband med varandra, borde båda undersökas. Det är en tolkningsfråga om bestämmelserna om förundersökning förhindrar undersökning av ett preskriberat brott, men något absolut hinder för detta föreligger knappast. Därför kräver inte heller skäl som har samband med brottsundersökningen att alla brott som ingår i en och samma helhet skall preskriberas samtidigt.

Specialbestämmelserna i 6 § om en särskild preskriptionstid på ett år för målsägandebrott har skapat tolkningsproblem i rättspraxis. Riksdagens lagutskott konstaterade då det behandlade det andra skedet av totalrevideringen av strafflagen (LaUB 22/1994 rd.) att det i vissa fall har visat sig oklart och svårt att bevisa när den särskilda preskriptionstiden för målsägarbrott börjar.

Genom totalrevideringen av strafflagen har antalet målsägarbrott minskat, och denna trend kommer sannolikt att fortsätta i slutskedet av reformen. De målsägarbrott i vilka en särskild preskriptionstid på ett år kan skapa problem är närmast ekonomiska brott. Målsägarbrott är t.ex. flera brott mot företag enligt 30 kap. som gäller näringsbrott, missbruk av förtroendeställning enligt 36 kap. 5 §

och vissa gäldenärsbrott som finns reglerade i 39 kap. Misstankarna om brott kan ibland utredas under en lång tid i olika organ inom det samfund som är målsägande, och det är en tolkningsfråga när misstankarna kan anses vara så starka att målsäganden kan sägas ha fått vetskap om brottet. Personskiften hos målsäganden kan också försvåra räknandet av preskriptionstiden. En preskriptionstid på ett år kan vara kort när det för målsäganden kanske är svårt att få säkerhet i misstankar som uppstått och att lägga fram en tillräckligt exakt åtalsbegäran.

För flera målsägarbrott gäller bestämmelsen att om en mycket viktig allmän fördel det kräver, får åklagaren väcka åtal också utan anmälan av målsäganden. Det är oklart vilken betydelse den speciella preskriptionstiden på ett år har i ett sådant fall.

Behovet av specialbestämmelser för målsägarbrott minskar också i och med att målsägandens ställning förändras i den nya straffprocessen. Efter reformen får en målsägande själv väcka åtal för ett brott bara om allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal (lagen om rättegång i brottmål, 689/1997, 1 kap. 14 § 1 mom.).

I 7 § bestäms om en särskild kortaste preskriptionstid för yrkande på förverkandepåföljd. Den innebär att i vissa fall kan konfiskation komma i fråga trots att åtalsrätt inte längre föreligger. Detta skulle gälla brott med en preskriptionstid på högst två år, dvs. där maximistraffet är fängelse i ett år. I praktiken har det inte förekommit rättegångar där enbart en förverkandepåföljd skulle ha yrkats. En sådan rättegång skulle också processuellt vara besvärlig, eftersom det inte är klart i vilken omfattning man när åtalsrätten redan är preskriberad kunde behandla skuldfrågan. Preskriberingen av åtalsrätten hindrar inte att målsäganden yrkar att vinningen av brottet skall ersättas i form av skadestånd eller återställande av förmån. Skatteförhöjningar och andra administrativa betalningspåföljder kan verkställas trots att åtalsrätten har preskriberats. För att säkerställa att bekämpningen av ekonomiska brott och förverkandepåföljden när det gäller vinning av brott är effektiva är det dock skäl att bibehålla en särskild kortaste preskriptionstid för konfiskation.

Varken i det nuvarande kapitlet om preskription eller på annat håll i lagstiftningen finns det bestämmelser om inom vilken tid vite som har utsatts för att säkerställa rättegångens förlopp preskriberas. Detta har i praktiken gett tolkningsproblem.

En på maximistraffen baserad preskription av åtalsrätten är som system betraktat konsekvent, men i vissa lägen onödigt styvt. Om preskriptionstiden i enskilda fall har visat sig vara alltför kort, kan den inte på något sätt förlängas. Men det är ett faktum att brottsundersökningen har blivit mera komplicerad, och det kan förekomma behov av undantag från preskriptionstiderna.

Som exempel på brott där undersökningen kan vara svår, kan nämnas ekonomiska brott och arbetsbrott. I samband med det andra skedet av totalrevideringen av strafflagen ansåg riksdagens arbetspolitiska utskott (utlåtande 1/1994 rd.) att straffskalan för arbetarskyddsbrott till vissa delar var problematisk vad beträffade preskriptionen. Den föreslagna möjligheten att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten skulle minska dessa problem.

En annan situation där det kan förekomma behov att förlänga preskriptionstiden är att den åtalade håller sig undan. Detta har förekommit i praktiken. De fall då någon undviker åtal genom att hålla sig undan tills preskriptionstiden har löpt ut är skadliga med tanke på påföljdssystemets trovärdighet. Det kan också förekomma andra fall där det är i allmänt intresse att förlänga preskriptionstiden.

I vissa enskilda fall kan preskriptionsregeln förefalla oskäligt sträng. Om åtal i slutet av preskriptionstiden väcks flera år efter ett relativt obetydligt brott, kan straffet allvarligt äventyra t.ex. den ekonomiska ställningen för gärningsmannens familj. Därför är det även skäl att överväga om det finns ett behov att göra preskriptionstiden mera flexibel också i en lindrigare riktning. För närvarande kan man dock vara flexibel i en lindrigare riktning genom att tillämpa bestämmelserna om åtgärdseftergift. Enligt 1 kap. 8 § lagen om rättegång i brottmål får allmänna åklagaren besluta om åtalseftergift bl.a. när en rättegång och ett straff skall anses oskäliga eller oändamålsenliga. Domstolen för sin del får enligt 3 kap. 5 § 3 mom. strafflagen lämna

gärningsmannen obestraftad, om straffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt. I regeringens proposition beträffande rättegångsreformen i brottmål (RP 82/1995 rd.) nämns som en tänkbar grund för åtalseftergift det fall att en längre preskriptionstid för åtal av brottet nästan har löpt ut och brottet av en händelse har kommit till myndigheternas kännedom först i detta skede. På samma sätt kan det faktum att en avsevärd tid har förflutit sedan brottet begicks eller att preskriptionstiden går mot sitt slut tala för domseftergift, konstaterades det i regeringens proposition med anledning av den reformen som gällde åtgärdseftergift (RP 79/1989 rd.). Också vid utmätning av straff, vid undantag från en straffbestämmelse i enlighet med 3 kap. 5 § 2 mom. och vid benådningsförfarande kan den omständigheten att en lång tid har förflutit sedan brottet begicks beaktas.

Med beaktande av de möjligheter som den nuvarande lagstiftningen erbjuder föreslås inga nya bestämmelser för att göra preskriptionsbestämmelserna mera skäliga.

Bestämmelser om preskription ingår förut om i 8 kap. också i andra kapitel i strafflagen och även i andra lagar, vilket innebär att regeringen är i någon mån oenhetlig. Det är skäl att flytta en del av preskriptionsbestämmelserna till strafflagens kapitel om preskription. I andra fall åter räcker det om man i kapitlet hänvisar till preskriptionsbestämmelserna i andra speciallagar.

Lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff innehåller en bestämmelse om när ett ungdomsstraff förfaller. Eftersom det är frågan om en försökslag, är det inte i detta skede nödvändigt att flytta över bestämmelsen till strafflagen.

3. Brott som avslöjas exceptionellt sent

Den internationella jämförelsen visar att man i vissa fall har gått in för exceptionella system för att förlänga preskriptionstiderna. Man har i vissa lägen kunnat anse att preskriptionen har skjutits upp eller bestämma om en exceptionell början för preskriptionstiden. Specialarrangemang kan krävas närmast i samband med sådana brott där målsäganden inte har förmått underrätta

myndigheterna om brottet inom preskriptionstiden. Orsaken kan vara att målsäganden har stått i ett beroendeförhållande till gärningsmannen, och först när han har blivit fri från det förhållandet har han kunnat anmäla brottet till myndigheten. Åtminstone sexuellt utnyttjande av barn kan tänkas vara ett sådant brott.

Vid ingången av 1999 trädde en lag om ändring av strafflagen (563/1998) i kraft, genom vilken straffbestämmelserna om sexualbrott reviderades. Bestämmelsen om grovt sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 7 §) har utformats så att ett sådant utnyttjande oftare än förut kan anses som grovt. För grovt sexuellt utnyttjande av barn skall dömas bl.a. om brottet på grund av barnets ålder eller utvecklingsnivå är ägnat att orsaka barnet särskild skada, samt om brottet är ägnat att orsaka barnet särskild skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller om barnet står i särskild beroendeställning i förhållande till gärningsmannen. Därtill skall brottet bedömt som en helhet vara grovt. För grovt sexuellt utnyttjande av barn kan gärningsmannen dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

På grund av det stränga maximistraffet preskriberas grovt sexuellt utnyttjande av barn enligt förslaget efter 20 år. Den tiden kan anses vara tillräcklig för att utnyttjandet skall hinna föras till myndigheterna för behandling. Offret hinner under preskriptionstiden uppnå myndig ålder och troligen frigöra sig från sitt beroendeförhållande. Också i fall av lindrigare sexuellt utnyttjande kan den regelmässiga preskriptionstiden anses vara tillräcklig.

Åtminstone i Sverige, Norge, Tyskland och Frankrike finns det specialbestämmelser om när preskriptionen för sexuella brott mot barn börjar. De gärningar som närmast motsvarar det som i finsk lag definieras som grovt sexuellt utnyttjande preskriberas dock i Sverige, Tyskland och Frankrike redan efter tio år, således hälften av preskriptionstiden i Finland.

Miljöbrott kan bli avslöjade efter en exceptionellt lång tid, för följderna kan komma fram först flera år efter gärningen. När det gäller miljöbrott kan problemet lösas så att man för de allvarligaste miljöbrotten bestämmer en särskild preskriptionstid på tio

år, i enlighet med den nuvarande lagstiftningen.

Utöver de nämnda brotten finns det knappast andra brottsarter för vilka det skulle vara typiskt att brottet avslöjas sent. I enskilda fall kan sådana brott visserligen förekomma; t.ex. ett förfalskningsbrott kan ibland avslöjas i slutet av eller efter preskriptionstiden, om någon först då åberopar den förfalskade handlingen. Den föreslagna möjligheten att förlänga åtalspreskriptionen är ägnad att minska problemen med ett sent avslöjande. Också möjligheten att kräva skadestånd tryggar den skadelidandes ställning.

4. Propositionens syften och de viktigaste förslagen

Syftet med propositionen är att bibehålla det nuvarande preskriptionssystemet, som i allmänhet har fungerat bra, och avhjälpa vissa problem i det. Förslaget bygger till sina centrala delar på den nuvarande lagstiftningen. Den viktigaste nyheten är möjligheten att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten i vissa fall.

Den särskilda preskriptionstiden för åtal eller åtalsbegäran av en målsägande slopas av ovan nämnda orsaker. I lagen intas inte heller någon bestämmelse motsvarande den nuvarande 8 kap. 4 §. I den sägs att om en och samma gärning omfattar flera brott, får till straff dömas för alla brotten så länge till straff får dömas för något av dem. Även denna ändring har motiverats ovan.

Preskriptionsbestämmelserna skall alltså ingå i strafflagen. Åtminstone i detta skede inskrivs de på sin nuvarande plats, som strafflagens 8 kap. Om åtalspreskription bestäms i den föreslagna 1 §. De allmänna preskriptionstiderna förändras inte. På samma sätt som i dag bestäms att rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste straffet är fängelse på livstid inte preskriberas. I paragrafen bestäms också om preskriptionstiderna för tjänstebrott och brott som begåtts av offentligt anställda arbetstagare samt för miljöbrott.

I den föreslagna 2 § bestäms när preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa. Tiden räknas på samma sätt som hittills från den dag då brottet begicks eller, om brottsrekvisi-

ten förutsätter att någon viss verkan av handlingen har inträtt, från den dag då denna verkan inträdde. Om det i brottsrekvisiten föreskrivs att underlåtenhet är straffbart, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa den dag då den underlåtna handlingen senast borde ha utförts. Vidare bestäms om räknande av preskriptionstiden för åtalsrätten i fråga om fortlöpande brott samt i fråga om delaktighet i brott.

I den föreslagna 3 § bestäms om när preskriptionstiden för åtalsrätten avbryts. På samma sätt som i dag sker detta när den åtalade lagligen har delgivits stämning eller när straffanspråk har framställts mot honom i hans närvaro. Vidare bestäms det när åtal inte avbryter preskriptionen. Även till denna del följer bestämmelserna den nuvarande lagstiftningen.

En helt ny sak är den i 4 § föreslagna möjligheten att på ansökan förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten med ett år. Detta kan bli aktuellt särskilt i de fall då det för förundersökningen behövs sådana särskilda tidskrävande undersökningsåtgärder som medför att undersökningen uppenbart inte kommer att vara slutförd när preskriptionstiden löper ut. En annan grund är att brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium. En tredje tänkbar grund är att den som skall instämmas som svarande håller sig undan och därför sannolikt inte kan delges stämningen innan preskriptionstiden har löpt ut. I alla dessa fall förutsätts det att ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att preskriptionstiden förlängs.

Om förfarandet vid förlängning av preskriptionstiden bestäms i 5 §. Beslut om förlängningen fattas av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Ansökan om förlängning av preskriptionstiden kan göras av allmänna åklagaren eller en målsägande, om denne har rätt att utföra åtal för brottet. Ansökan skall göras skriftligen innan preskriptionstiden löpt ut och domstolen skall utan dröjsmål ta upp den till behandling. Om ansökan görs på den grund att undersökningen inte är avslutad eller för att brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium, bör den person som sannolikt kommer att åtalas för det i ansökan nämnda brottet beredas tillfälle att bli hörd,

om detta utan svårighet är möjligt. Vidare bestäms i paragrafen om sökande av ändring i det beslut som givits med anledning av ansökan.

De absoluta tidsfrister som förhindrar utdömmande av straff anges i 6 §. De nuvarande tidsfristerna förkortas en aning. Sådana brott för vilka straffet kan bli fängelse på livstid preskriberas inte heller i detta avseende. Vidare bestäms för tydlighets skull att ett utdömt straff förfaller, om domen inte har blivit verkställbar innan den preskriptionstid som förhindrar utdömmande av straff har löpt ut.

En bestämmelse om preskribering av yrkande på samfundsbrot inplaceras i 7 §. Denna i sak oförändrade paragraf flyttas från det nuvarande 9 kap. En ny bestämmelse om preskription av utdömmande av ett förelagt vite skall ingå i 8 §.

Den föreslagna 9 § skall gälla preskription som förhindrar utdömmande av en förverkandepåföljd. En förverkandepåföljd får inte dömas ut om straff för gärningen inte får dömas ut på grund av preskription. Den kortaste preskriptionstiden för ett yrkande på förverkande är dock fem år. I vissa fall preskriberas en förverkandepåföljd inte.

Bestämmelser om när utdömt fängelsestraff förfaller ingår i den föreslagna 10 §. Tidsfristerna är desamma som i den nuvarande lagen. Ett fängelsestraff på livstid förfaller inte. I paragrafen bestäms också när förvandlingsstraff för böter förfaller. En bestämmelse om när ett samhällstjänststraff förfaller flyttas från lagen om samhällstjänst och införs i 8 kap. 11 § strafflagen.

I den föreslagna 12 § bestäms att verkställigheten förfaller när verkställigheten av fängelsestraff, samhällstjänststraff eller förvandlingsstraff för böter avbryts, när en villkorligt frigiven förklarats ha förverkat sin frihet eller när ett villkorligt straff förordnas bli verkställt. Regleringen motsvarar dagens läge.

I den föreslagna 13 § bestäms när ett bötesstraff förfaller. På samma sätt som enligt den gällande lagen skall ett bötesstraff förfalla när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, om inte den bötfälde därförinnan har dömts till ett förvandlingsstraff. Bestämmelsen om när utdömda

samfundsböter preskriberas flyttas från 9 kap. till denna paragraf.

En förverkandepåföljd förfaller enligt den föreslagna 14 § tio år efter den dag då den lagakraftvunna domen gavs. Tidsfristen motsvarar den nuvarande.

I 15 och 16 § bestäms om inverkan av en utmätning som har utförts för att verkställa utdömda böter och förverkandepåföljder och om ett dödsfalls inverkan på verkställigheten. Bestämmelserna motsvarar gällande lag.

I kapitlets 17 § bestäms om beräkning av när preskriptionstiden löper ut. Bestämmelsen klarlägger nuläget.

5. Ekonomiska och organisatoriska verkningar

Propositionen har inga nämnvärda ekonomiska eller organisatoriska verkningar. Möjligheten att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten innebär att dessa ansökningsärenden kommer in som en ny kategori av ansökningsärenden vid domstolarna. Antalet sådana ärenden kommer dock sannolikt att vara litet, så inverkan på myndigheternas kostnader blir obetydlig.

6. Beredningen av propositionen

Republikens president har den 27.4.2001 med stöd av grundlagens 77 § inte stadfäst de lagar som ingår i riksdagens svar 6/2001 rd på regeringens proposition 27/1999 rd. Vid beredningen av denna proposition har man beaktat de ändringar som riksdagen gjort i lagförslagen i propositionen. Ikraftträdelsebestämmelsen i strafflagens 8 kap. har dock ändrats på det sätt som närmare framgår av detaljmotiveringen.

7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Riksdagen behandlar som bäst regeringens proposition (RP 80/2000 rd) med förslag till revidering av lagstiftningen om förverkandepåföljder. Avsikten är att i samband med nämnda proposition revidera också bestämmelserna om preskription av förverkandepåföljder. De bestämmelser om preskription av

förverkandepåföljder som föreslås i denna proposition har utarbetats med hänsyn till de gällande bestämmelserna om förverkandepåföljder.

Riksdagen behandlar också regeringens proposition (RP 177/2000 rd) med förslag till

bestämmelser om villkorligt fängelse i strafflagen och till vissa lagar som har samband med den. Enligt den nämnda propositionen upphävs lagen om villkorligt straff, och bestämmelserna om villkorligt fängelse tas in i ett nytt 2 b kap. i strafflagen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Strafflagen

8 kap. Om preskription

1 §. *Preskription av åtalsrätten. 1 mom.* Enligt förslaget preskriberas inte rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är livstids fängelse. Inte heller enligt gällande lag preskriberas något av de brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse på livstid. Sådana brott är folkmord, grovt landsförräderi, grovt spioneri, grovt högförräderi och mord.

I den regeringsproposition som gällde strafflagens nuvarande 8 kap. (RP 130/1972 rd.) föreslogs det att de brott för vilka det stadgade strängaste straffet är frihetsstraff på livstid skall preskriberas på 25 år. I propositionen konstaterades det, att en åtalspreskription för dessa brott kunde motiveras på samma grunder som preskriptionsreglerna i allmänhet. Riksdagens lagutskott godkände inte i sitt betänkande (15/1972 rd.) förslaget till denna del, utan ansåg att den allmänna rättsuppfattningen när det gällde grova brott inte godkänner att man avstår från åtgärder ens efter en lång tid.

Straffrättskommittén (kommittébetänkande 1976:72) föreslog, dock inte enhälligt, att preskriptionstiden för de grövsta brotten kunde bli lång, t.o.m. 35—45 år. Kommittén bedömde att om brotten preskriberades kunde det bli lättare att genom en bekännelse eller nya vittnesutlåtanden reda upp brott som förblivit ouppklarade, vilket kunde vara önskvärt t.ex. för att rentvå de oskyldigt misstänkta rykte.

Föreanta Nationernas generalförsamling godkände år 1968 en konvention enligt vilken åtalsrätten för de i konventionen nämnda krigsförbrytelseerna och för brott mot humaniteten aldrig skall preskriberas. Konventionen gäller ett rätt stort antal brott, som inte är noggrant beskrivna i konventionen. Bakom konventionen låg en rädsla för att de tyska krigsförbrytarnas gärningar under andra världskriget skulle kunna preskriberas. Kon-

ventionen trädde i kraft 1970. Den har fram till ingången av 1999 ratificerats av 43 stater. Finland har varken undertecknat eller ratificerat konventionen.

Europarådet godkände år 1974 en motsvarande konvention. De flesta länder som är medlemmar i Europarådet ansåg att brotten mot humaniteten var för vidsträckt definierade i FN:s konvention (definitionen omfattade bl.a. omänskliga åtgärder i samband med apartheid). I motsats till FN-konventionen gäller den konvention som godkändes i Europarådet endast de fall i vilka preskriptionstiden inte hade löpt ut när konventionen trädde i kraft. Den europeiska konventionen har dock inte trätt i kraft. Den har fram till ingången av 1999 ratificerats av en enda stat.

De ovan nämnda konventionerna är inte bindande för Finland. Det är dock förenligt med deras anda att folkmord är ett brott som inte preskriberas.

Också mord bör förbli ett brott som inte preskriberas. I samband med reformen år 1973 ansåg riksdagens lagutskott att den allmänna rättsuppfattningen knappast godkänner att mord preskriberas. Denna motivering gäller alltjämt. Att mord inte preskriberas har en klar symbolisk betydelse. Vissa ouppklarade brott mot liv på 1950- och 1960-talet dyker ännu efter flera decennier upp i den ofentliga debatten, vilket visar på betydelsen av gamla brott mot liv.

De övriga brott för vilka fängelse på livstid föreskrivs är i viss mån av annan typ än folkmord och mord. Grovt landsförräderi, grovt spioneri och grovt högförräderi är sådana brott där bedömningen av hur förkastliga de är i mycket hög grad är beroende av tiden och situationen. Det är vanligt att när den politiska situationen förändras, förändras också bedömningen av dylika brott. I förslaget har man dock gått in för att föreslå att även för dessa brott alltjämt skall gälla att de aldrig preskriberas. Det är konsekvent att vad preskriberingen beträffar inte göra skillnad mellan alla de brott som när lagen stiftades ansågs vara så grova att straffet för dem kan bli fängelse på livstid. Oskäligen påföljder kan undvikas t.ex. genom benådning.

2 mom. Detta moment innehåller de allmänna preskriptionstiderna för åtalsrätten. Ett straff får inte dömas ut, om åtal inte har väckts inom utsatt tid. Av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen har tiderna graderats enligt det strängaste straff som kan dömas ut för brottet. Graderingen är densamma som i dag.

Åtalsrätten preskriberas, om åtal inte har väckts inom

— tjugo år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

— tio år, om det strängaste straffet är fängelse i över två och högst åtta år,

— fem år, om det strängaste straffet är fängelse i över ett och högst två år, och

— två år, om det strängaste straffet är fängelse i högst ett år eller böter.

Vid totalrevideringen av strafflagen har man utgått från att det skall finnas ett relativt litet antal straffskalor. Vanligen använder man sju straffskalor. Nedan anges vilken preskriptionstiden för respektive straffskala blir.

Straffskala	Preskriptionstid för åtalsrätten
Böter	2 år
Böter—fängelse i 6 månader	2 år
Böter—fängelse i 1 år	2 år
Böter—fängelse i 2 år	5 år
Fängelse i 4 månader—4 år	10 år
Fängelse i 1—10 år	20 år
Fängelse i 2—10 år	20 år

Den klassificering av maximistrafen för brotten som ligger till grund för den föreslagna bestämmelsen om åtalspreskription överensstämmer med den grovhetsklassificering som har använts i andra delar av totalrevideringen av strafflagen. De straffbestäm-

melser som inbegriper ett hot om fängelse i över två år gäller redan relativt allvarliga brott, såsom grov stöld och grovt rån. Straffskalan för de flesta vanliga brott, såsom misshandel, grovt rattfylleri och stöld blir under denna gräns. Den längsta preskriptionstiden gäller t.ex. dråp och grov misshandel.

Vid beredningen har man också övervägt det alternativet att bötesstraff som står utanför strafflagen inte vad preskriptionstiden beträffar skall jämföras med de bötesbrott som tas upp i strafflagen. Det är frågan om två grupper som rätt klart skiljer sig från varandra. Å andra sidan gäller också för bötesbrott som står utanför strafflagen att en preskriptionstid som är kortare än två år i många fall är mycket kort med tanke på undersökningen av brottet. Det kan också i praktiken vara svårt att uppdelning preskriptionstiden enligt straffbestämmelsens placering i lagstiftningen. Därför har man i propositionen gått in för att den nuvarande preskriptionstiden skall gälla också för brott för vilka det strängaste straffet är böter.

3 mom. I momentet klargörs begreppet strängaste straff som har använts i 2 mom. Med strängaste straff avses det straff som i den på gärningen tillämpliga straffbestämmelsen har föreskrivits som maximistraft. Preskriptionstiden binds till maximistrafen enligt den straffskala som skall tillämpas i varje enskilt fall. Här beaktas inte de allmänna grunderna för lindring av straffet.

Om det i det lagrum som skall tillämpas på brottet finns en särskild skala för grövre eller lindrigare former av gärningen eller båda, bör man ta ställning till vilken av de olika straffskalorna som skall tillämpas på brottet. Visserligen strävar man efter att frångå sådana sidoskalor vid totalrevideringen av strafflagen, och avsikten är att sådana inte skall finnas kvar heller i straffbestämmelserna utanför strafflagen.

I princip kunde man tänka sig att man vid beräkning av det strängaste straffet beaktar också de allmänna grunderna för lindring av straffet: ungdom, förminskad tillräknelighet, försök, medhjälp, excess vid nödvärn samt lagstridig handling i nödtillstånd. T.ex. för unga gärningsmän kunde man skapa en särskild skala för åtalspreskriptionen. För åkla-

garen är det lätt att reda ut om det är fråga om en ung person, dvs. en gärningsman som begått brottet som 15—17-åring. Men eftersom man eftersträvar ett entydigt system är det inte skäl att skapa olika skalor för åtalspreskriptionen. I praktiken är det också svårt att skapa en sådan skala som skulle vara betydligt lindrigare än den allmänna preskriptionsskalan. Det är i varje händelse möjligt att låta bli att väcka åtal för ett brott som begåtts av en person som är yngre än 18 år under lindrigare förutsättningar än för ett brott som begåtts av en myndig person (lagen om rättegång i brottmål, 1 kap. 7 §).

Om brottsfelheten skulle delas upp så att de allmänna lindringsgrunderna skulle beaktas, skulle det också kunna bli svårare att få en helhetsbild. Därtill är åtminstone en del av dessa grunder sådana som för åklagaren kan vara svåra att bedöma i det skedet då han prövar om åtal skall väckas. Det är också alltjämt oklart huruvida man vid beredningen av strafflagens nya allmänna del kommer att bibehålla lindringsgrundernas ställning oförändrad. Därför har man i förslaget gått in för en lösning som motsvarar den gällande lagstiftningen.

4 mom. Med tanke på klarheten i preskriptionssystemet är ett alternativ med särskilda preskriptionstider för olika typer av brott inte lyckat. Vissa brott har dock sådana särdrag, att det är skäl att införa en särskild preskriptionstid. Sådana brott är tjänstebrott och brott som begåtts av offentligt anställda arbetstagare samt miljöbrott. I detta moment bestäms om preskriptionstiderna för dessa brott.

Enligt den gällande lagen är den kortaste särskilda preskriptionstiden för tjänstebrott fem år, och denna tid föreslås stå kvar. I regeringens proposition (RP 58/1988 rd.) som gällde revideringen av lagstiftningen om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare konstaterades, att eftersom det föreslås att tjänstebrotten skall förbli i särställning, är det skäl att bibehålla den särskilda kortaste preskriptionstiden för dem.

Det speciella med tjänstebrotten är att de i många fall kommer fram genom klagan till de myndigheter som övervakar lagligheten, t.ex. justitiekansler och riksdagens justitieombudsman. Saken undersöks närmast så att

man inhämtar skriftliga utredningar och svaromål, vilket är betydligt långsammare än en förundersökning som sköts av polisen. Trots att gärningsmannens felaktiga förfarande vid ett tjänstebrott ofta är rätt obetydligt, kan felet leda till att en för medborgaren viktig rättighet kränks. Tjänstebrottens samhälleliga betydelse talar för en preskriptionstid på minst fem år.

På offentligt anställda arbetstagare tillämpas enligt gällande lag de allmänna preskriptionstiderna för brott. Därför gäller för vissa brott som regleras i 40 kap. strafflagen i dag olika preskriptionstider beroende på om det är en offentligt anställd arbetstagare eller en tjänsteman som har gjort sig skyldig till dem. Sådana brott är tagande av muta (3 §), brott mot tjänsthemlighet av oaktsamhet (5 § 2 mom.) och olovligt röjande av uppgift i eller om en handling (6 §). Om en offentligt anställd arbetstagare gör sig skyldig till dessa brott är preskriptionstiden två år, medan den för en tjänsteman är fem år.

För att systemet skall vara klart skulle det vara bättre om den särskilda preskriptionstiden var knuten till vissa brott och inte till en viss typ av gärningsman. Dessutom är trenden i dag att allt flera av de personer som utövar offentlig makt är anställda som arbetstagare. Av dessa orsaker borde de offentligt anställda arbetstagarna i fråga om preskriptionstiden för brott jämsättas med tjänstemän. Den särskilda kortaste preskriptionstiden skall således gälla för alla de brott som regleras i 40 kap. strafflagen, oberoende av vem som är gärningsman.

I 48 kap. som gäller miljöbrott sägs att den kortaste preskriptionstiden för andra miljöbrott än miljöförseelse är tio år. För att undanröja de tolkningsmöjligheter som bestämmelsen medger, föreslås det bli bestämt att den kortaste preskriptionstiden på tio år skall gälla endast vissa speciellt nämnda miljöbrott som avses i 48 kap. strafflagen. För miljöbrott utanför strafflagen behövs inte en så lång preskriptionstid.

I motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i 48 kap. föreslås det bli bestämt att preskriptionstiden för miljöförstörelse, naturskyddsbrott och byggnadsskyddsbrott är tio år. Förändringen i förhållande till dagens läge är att en så lång preskriptionstid inte

längre skall gälla för miljöförstöring av oakt-samhet (48 kap. 4 §). Det tillräknande som gärningen förutsätter, oaktsamheten, är det lindrigaste möjliga som kan bestraffas. Maximistraffet är bara fängelse i ett år, vilket normalt ger en preskriptionstid på två år. Det faktum att preskriptionstiden för miljöförstö-ring av oaktsamhet i dag är tio år har närmast lagstiftningstekniska orsaker. En så lång pre-skriptionstid är knappast nödvändig i prakti-ken.

Den regelmässiga preskriptionstiden för grov miljöförstöring (48 kap. 2 §) är tio år, så den behöver inte särskilt nämnas i detta mo-ment.

2 §. När preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa. 1 mom. Huvudregeln är att de i 1 § nämnda tiderna räknas från den dag då gärningen begicks. Om brottsrekvisiten för-utsätter att en särskild verkan skall ha inträtt, räknas tiden från den dag då denna verkan har inträtt. T.ex. vid dödsvällande förutsätter brottsrekvisiten att ett dödsfall skall ha inträ-fat. Preskriptionstiden räknas från det att verkan har inträtt, dvs. från dödsdagen, och inte från den händelse som föranledde döds-fallet.

I vissa fall fullgörs ett brott senare än när det begås, trots att det inte är frågan om nå-got sådant brott där brottsrekvisitet förutsät-ter att en särskild verkan av brottet har in-trätt. Som exempel kan man nämna skattebe-drägeri (29 kap. 1 §). Preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för skattebedrägeri har ansetts börja löpa då beskattningen verkställ-des (HD 1985 II 6).

Om det är frågan om ett underlåtenhets-brott är begreppet gärningsdag inte lika klart som i samband med sådana brott som kräver en aktiv handling. Högsta domstolen har år 1984 gett ett prejudikat i samband med ett underlåtenhetsbrott (HD 1984 II 15). Enligt detta började preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för att en ny ägare hade underlåtit att till bilregistercentralen anmäla en överfö-ring av äganderätten löpa först från den dag då anmälan gjordes. Detta kan leda till att preskriptionstiden för det egentliga underlå-tenhetsbrottet i praktiken kan bli synnerligen lång med hänsyn till straffskalan för brottet. Därför föreslås det att preskriptionstiden i fråga om ett underlåtenhetsbrott skall börja

löpa den dag då handlingen senast borde ha utförts.

2 mom. Momentet gäller s.k. fortlöpande brott, dvs. brott där den brottsliga gärningen innebär inte bara att ett lagstridigt tillstånd skapas, utan också att det upprätthålls. Som exempel på brott som av hävd betraktas som fortlöpande kan nämnas brott mot friheten enligt 25 kap. och gärningar som enligt 45 kap. skall straffas som rymning av krigsman. Däremot har högsta domstolen inte betraktat t.ex. häleri som ett fortlöpande brott (HD 1997:11).

I rättsfall 1980 II 127 i högsta domstolen hade den åtalade i strid med naturskyddsla-gen (71/1923) satt upp en reklamtavla, och inte tagit ned den när åtalet hade väckts. Ef-tersom det förbjudna tillståndet hade fortgått ända tills åtalet väcktes, hade preskriptionsti-den för åtalsrätten ännu inte börjat löpa. Högsta domstolens avgörande 1986 II 88 är av samma typ. Den åtalade hade i strid med byggnadslagen (370/1958) uppfört ett ny-bygge utan tillstånd och inte rivit byggnaden före åtalet för byggande utan tillstånd hade väckts. Eftersom det lagstridiga tillståndet hade fortgått ända tills åtal väcktes, hade pre-skriptionstiden för rätten att väcka åtal ännu inte börjat.

Rättspraxis kan efter dessa beslut anses vara etablerad och motiverad med beaktande av de fortlöpande brottsens karaktär. Om den brottsliga gärningen innefattar upprätthållan-de av ett lagstridigt tillstånd, börjar preskrip-tionstiden för åtalsrätten enligt förslaget först när detta tillstånd har upphört. I den före-slagna bestämmelsen tar man inte i och för sig ställning till vilka brott som skall betrak-tas som fortlöpande.

I praktiken är det skillnad på hur aktiv verksamhet det fortlöpande brottet kräver. T.ex. den som olagligen innehar ett föremål kan, när en lång tid har förflutit, glömma att han har det. Då kan det förefalla oskäligt att brottet inte börjar preskriberas så länge det olagliga innehavet fortgår. Ett sätt att undvika oskäliga resultat när brottet blir avslöjat kunde vara åtgärdseftergift.

3 mom. Momentet klargör frågan om när delaktighet i brott preskriberas. Delaktighets-former är anstiftan och medhjälp. Medhjälp är en grund för lindring av straffet, men en

anstiftare straffas på samma sätt som gärningsmannen. Anstiftan och medhjälp kan ske redan innan det egentliga brottet begåtts.

Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande 1985 II 6 att eftersom medhjälp är en gärning som ansluter sig till huvudgärningen, börjar preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för medhjälp löpa samtidigt som rätten att väcka åtal för huvudgärningen. Den princip som uttrycks i prejudikatet har inskrivits i lagförslaget i en sådan form att den gäller all delaktighet. Preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för delaktighet börjar löpa samma dag som åtalsrätten för huvudgärningen. I princip kan man inte anse det vara rättvist att t.ex. en anstiftan som har haft en mycket viktig del i att gärningen genomfördes skall ha preskriberats trots att själva huvudgärningen ännu kan leda till åtal och straff. I praktiken torde det dock vara sällsynt att mycket lång tid har förflutit mellan huvudbrottet och anstiftan eller medhjälpen.

3 §. *Avbrott i preskriptionstiden för åtalsrätten. 1 mom.* I momentet bestäms när åtalspreskriptionen avbryts. Med tanke på rättskyddet för den som skall åtalas för brottet är det viktigt, att tidpunkten fastställs så exakt som möjligt. Det är också sakligt att den misstänkte inom preskriptionstiden får veta att åtalsåtgärder vidtas mot honom. På dessa grunder föreslås, att åtalspreskriptionen också skall avbrytas vid delgivning av en stämning. Likaså avbryts preskriptionen av att straffanspråk framställs mot någon som personligen är närvarande vid rättegången.

Enligt 5 kap. 1 § lagen om rättegång i brottmål väcker åklagaren åtal genom att tillställa tingsrättens kansli en skriftlig stämningensansökan. Domstolen kan, i den omfattning den anser det befogat, bestämma att åklagaren får väcka åtal genom att själv utfärda stämning. Ett brottmål blir anhängigt när stämningensansökan har inkommit till kansliet eller, om åklagaren utfärdar stämning, när stämningen delges. Åtal får väckas utan stämning, om brottet är sådant att domstolen har rätt att självmänt döma ut straff för det (5 kap. 2 §).

I 5 kap. 17 § 1 mom. i nämnda lag bestäms att ett åtal inte får ändras sedan det väckts. Åklagaren får dock utvidga sitt åtal mot samma svarande till att även omfatta andra

gärningar som denne har begått, om domstolen med hänsyn till den utredning som läggs fram i målet och övriga omständigheter anser det lämpligt. Med tanke på dessa fall är det nödvändigt att hålla kvar bestämmelsen om att ett straffanspråk mot någon som personligen är närvarande i domstolen avbryter åtalspreskriptionen.

Enligt regeringens proposition beträffande lagen om rättegång i brottmål (RP 82/1995 rd.) är det på samma sätt som vid behandling av tvistemål också vid behandling av brottmål viktigt att domstolen kan fatta beslut som gäller handläggningen av målet redan före delgivningen. Därför blir målet enligt lagen om rättegång i brottmål anhängigt i och med att stämningensansökan inkommer till domstolen. I regel är det domstolen som sörjer för att stämningen blir delgiven. Förskjutningen av den dag då målet blir anhängigt motiveras i propositionen också med att i vissa fall förfaller den säkringsåtgärd eller det tvångsmedel som förordnats före behandlingen, om inte åtal väcks inom utsatt tid.

En sådan ändring som motsvarar vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål föreslås inte bli utsträckt till preskriptionsreglerna. Åtal skall anses ha blivit väckt på ett sätt som avbryter preskriptionstiden också i de fall då den som skall åtalas lagligen har delgivits en stämning.

Enligt den internationella jämförelsen är det på inget sätt exceptionellt att åtalspreskriptionen avbryts redan när t.ex. stämningensansökan inkommer till kansliet. Ett sådant arrangemang skulle dock innebära vissa ovan nämnda nackdelar med tanke på rättskyddet för den som skall åtalas. Inte heller med hänsyn till de principer som gäller offentlighet och hörande inom förvaltningen kan det anses vara en bra lösning.

Av det faktum att åtalspreskriptionen avbryts endast genom delgivning av stämning torde i regel följa att undersökningen i målet redan har kommit ganska långt när preskriptionen avbryts. I vissa fall kan det dock förekomma svårigheter att inom preskriptionstiden få undersökningen så långt att den som skall åtalas kan instämmas. Det är också möjligt att den åtalade håller sig undan stämningen. För att avhjälpa dessa problem föreslås en möjlighet att förlänga preskriptionsti-

den för rätten att väcka åtal om den åtalade håller sig undan, om undersökningen på grund av att den är exceptionellt besvärlig inte har slutförts eller om brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium. Detta förslag behandlas närmare under paragrafen i fråga (4 §).

I förslaget används uttrycket att åtal väcks "på ett sätt som avbryter preskriptionen" för att undvika sammanblandning med bestämmelserna i lagen om rättegång i brottmål.

Om domstolen har rätt att självmant döma ut straff, instäms den åtalade inte särskilt. Det är här frågan om straff i samband med rättegången, om vilka det finns bestämmelser i rättegångsbalken. Den viktigaste är 14 kap. 7 § rättegångsbalken, enligt vilken domstolen med böter kan straffa den som stör handläggningen eller är ohörsam mot rätten eller annars kränker domstolens anseende. I ett sådant fall blir frågan om huruvida straffbestämmelserna skall tillämpas aktuell ganska omedelbart när den händelse som ligger till grund för tillämpningen har inträffat, så brottet hinner inte preskriberas. Straff torde med stöd av 14 kap. 7 § rättegångsbalken kunna dömas ut även om den som har brutit mot bestämmelsen avlägsnar sig från rättegången utan lov mitt under behandlingen, så preskriptionstiden börjar inte löpa heller i ett sådant fall. Enligt 8 kap. 14 § lagen om rättegång i brottmål skall vad som i kapitlet stadgas om utevaro från ett sammanträde tillämpas också om en part utan lov avlägsnar sig under behandlingen. I kapitlet i fråga finns bestämmelser om prövning och avgörande av brottmål trots svarandens utevaro.

2 mom. I momentet definieras när väckande av åtal i ett mål inte avbryter åtalspreskriptionen. I dessa fall löper således preskriptionstiden alltså till fördel för den som skall åtalas. Till sitt innehåll motsvarar förslaget den nuvarande lagstiftningen, även om ordalydelsen blir tydligare. Enligt förslaget skall det faktum att åtal har väckts i ett mål som senare avvisas eller i vilket åtalet återkallas inte avbryta preskriptionen av åtalsrätten.

Ett åtal tas inte upp till prövning i domstolen om någon förutsättning för rättegång saknas och denna brist inte kan avhjälpas. Ett typexempel är att domstolen inte är behörig

att behandla målet. I lagen om rättegång i brottmål finns det bestämmelser (5 kap. 6 §, 7 kap. 5 §) enligt vilka domstolen genast skall avvisa målet om åklagarens eller målsägandens stämningsansökan är bristfällig, eller om domstolen av något annat skäl inte kan pröva talan. I ett sådant fall är det vanligen fråga om fel eller brister i myndigheternas arbete, och då är det motiverat att detta inte till nackdel för den misstänkte avbryter preskriptionstiden.

Åklagaren för sin del kan avstå från åtalet, dvs. lägga ned ett åtal som han har väckt, närmast om det under rättegången kommer fram någonting sådant som redan från början skulle ha påverkat åklagarens åtalsprövning. Enligt 1 kap. 12 § lagen om rättegång i brottmål kan allmänna åklagaren lägga ned åtalet om det efter att åtal har väckts framkommer omständigheter som skulle ha givit honom rätt att meddela åtalseftergift. I bestämmelsen avses de grunder för åtalseftergift som är av sanktionskaraktär. Därtill kan åklagaren lägga ned åtalet, om han på basis av en ny utredning anser att förutsättningar för åtal saknas. Eftersom nedläggning av åtalet inte avbryter preskriptionen, finns det inte risk för att åtal väcks på alltför lättvindiga grunder när preskriptionstiden går mot sitt slut.

I praktiken är den vanligaste orsaken till att en rättegång i brottmål avbryts att målet på grund av den åtalades utevaro får bli beroende av en ny anmälan. I den regeringsproposition som gällde de nu gällande preskriptionsbestämmelserna ansågs målet i ett sådant fall alltså vara anhängigt och preskriptionen ha avbrutits. Högsta domstolen har haft samma åsikt i ett prejudikat (HD 1986 II 155).

När målet blir beroende av en ny anmälan kan ett straff dömas ut ända tills den i 6 § föreslagna preskriptionstid som förhindrar utdömande av straff har löpt ut. Efter reformen av rättegången i brottmål kommer behovet att låta mål bli beroende av en ny anmälan sannolikt att minska, för i samband med reformen utvidgades möjlighet att döma en vid huvudförhandlingen frånvarande svarande till straff för det brott som avses i åtalet (lagen om rättegång i brottmål, 8 kap. 11–13 §).

4 §. *Förlängning av preskriptionstiden för*

åtalsrätten. I denna paragraf bestäms om förutsättningarna för en förlängning av preskriptionstiden för rätten att väcka åtal. Detta är ett i vår lagstiftning nytt förfarande, som av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen anses nödvändigt.

Preskriptionstiden för åtalsrätten kan enligt förslaget på ansökan förlängas en gång med ett år. Eftersom det är frågan om ett exceptionellt förfarande, är det inte skäl att bevilja förlängning för längre tid än ett år. För att systemet skall vara klart skall förlängningen alltid vara lika lång. En preskriptionstid som en gång förlängts kan inte förlängas en gång till.

Preskriptionstiden för åtalsrätten kunde för det första förlängas om det för förundersökningen behövs särskilda tidskrävande undersökningsåtgärder, som gör att undersökningen uppenbart inte kommer att vara slutförd när preskriptionstiden löper ut.

Denna förlängningsgrund blir tillämplig när förundersökningen av brottet redan har framskridit rätt långt, men någon utredning som är väsentlig med tanke på åtalet alltså saknas, och det bedöms att utredningen inte kommer in förrän preskriptionstiden har löpt ut.

Ingen typ av brott lämnas i sig utanför tillämpningsområdet för denna grund. Kravet på att undersökningsåtgärderna skall vara särskilda och tidskrävande är dock ägnat att utesluta de mest obetydliga brotten. Grunden lämpar sig t.ex. för sådana ekonomiska brott där bokföringen till stora delar måste upprättas på nytt på grund av att material har förstörts eller inte är tillförlitligt, och där det behövs utlåtanden av utomstående. Också undersökningen av många andra brott kräver teknisk, medicinsk eller annan motsvarande sakkunskap, varför man är tvungen att anlita polisens egna eller utomstående sakkunniga. Detta i sin tur innebär att undersökningen kräver mera tid och kan leda till att undersökningen är uppenbart oavslutad när preskriptionstiden löper ut.

Denna grund är tillämplig endast när undersökningsmyndighetens egna utredningar, de utlåtanden som skall inhämtas av sakkunniga och andra motsvarande åtgärder är speciella och tidskrävande undersökningsåtgärder. Om undersökningen i sig är sedvanlig

och orsaken till att den är oavslutad främst är den allmänna anhopningen av arbeten hos undersökningsmyndigheten eller den sakkunnige, kan grunden inte tillämpas.

En annan grund för att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten är att brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium. Denna grund kan tillämpas när brottet har kommit till polisundersökning så sent att man inte hinner undersöka det ordentligt innan åtalsrätten preskriberas, trots att de undersökningsåtgärder som behövs inte i sig är särskilda eller tidskrävande så som avses i momentets 1 punkt. En förlängning av preskriptionstiden på denna grund kommer i fråga endast i mycket exceptionella situationer, eftersom skälighetssynpunkter ofta förutsätter åtalseftergift, om en relativt lång preskriptionstid nästan har löpt ut och brottet av en slump har kommit till polisens kännedom först på detta stadium.

En tredje grund för förlängning av preskriptionstiden föreslås bli att den som skall instämmas att svara för brottet håller sig undan och därför sannolikt inte kan delges stämningen innan preskriptionstiden löpt ut.

Till det straffrättsliga systemet hör också att det förekommer att man undviker systemet. Den allmänna rättskänslan godkänner dock knappast det att någon genom att vid lämplig tidpunkt resa utomlands eller på annat sätt hålla sig undan myndigheterna lyckas uppnå att åtalsrätten preskriberas och därmed undgår ett eventuellt straffrättsligt ansvar.

Särskilt det faktum att en person reser utomlands strax innan åtalsrätten preskriberas skall i allmänhet kunna tolkas så att han håller sig undan stämningssmannen, men det är också möjligt att det är frågan om en normal semesterresa, och då är denna grund inte tillämplig. När man bedömer huruvida det är frågan om att personen håller sig undan, skall man beakta åtminstone om den som skall instämmas kan anses ha varit medveten om att åtalsrätten håller på att preskriberas.

Vid beslut om förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten på grund av att personen i fråga håller sig undan, skall det bedömas huruvida det är sannolikt att stämningen inte kommer att bli delgiven i tid. Denna bedömning skall närmast bygga på den utredning om tidigare instämningsförsök

som läggs fram av den som ansöker om förlängning.

Beträffande alla dessa grunder gäller kravet att ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att preskriptionstiden förlängs. Detta visar att avsikten är att förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten skall vara ett exceptionellt förfarande. Det är främst i sådana fall när det är frågan om ett allvarligt brott som ett synnerligen viktigt allmänt intresse kan anses kräva att preskriptionstiden förlängs. Bestämmelsen kunde tillämpas även på något mera obetydliga brott t.ex. när åtalsrätten i fråga om ett brott som har väckt stor uppmärksamhet skulle preskriberas och detta avsevärt skulle försämra det straffrättsliga systemets trovärdighet. Även om bedömningen inte grundar sig på ett enskilt intresse, kan det att målsäganden lidit exceptionellt stor skada i en del fall inverka så att också ett allmänt intresse kräver att preskriptionstiden förlängs.

Möjligheten att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten skall också gälla preskriptionstiden för anspråk på samfundsböter.

5 §. *Förfarande vid förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten. 1 mom.* Momentet innehåller bestämmelser om de myndigheter som är behöriga att förlänga preskriptionstiden för åtalsrätten och om ansökan om förlängning. Enligt förslaget skall beslut om förlängning av preskriptionstiden fattas av den domstol som enligt 4 kap. lagen om rättegång i brottmål kan pröva åtal för brottet. I kapitlet i fråga bestäms om laga domstol. Ansökan om förlängning av preskriptionstiden kunde göras av allmänna åklagaren eller en målsägande, om denne har i 1 kap. 14 § 1 eller 2 mom. eller 15 § 1 mom. i nämnda lag åsyftad rätt att utföra åtal för brottet. Ansökan skall göras skriftligt innan preskriptionstiden har löpt ut.

Det föreslagna systemet kommer sannolikt inte att öka domstolarnas arbete eller göra det svårare för dem att arrangera sitt arbete. Behörig att behandla åtal i saken är i allmänhet domstolen på den ort där brottet har begåtts. Trots att domstolen i någon mån måste bedöma också själva brottet, är det vid förlängning av preskriptionstiden inte frågan om att ta ställning till skuldfrågan. Därför blir den domare som beslutar om förlängning av pre-

skriptionstiden inte jävig att senare i samma domstol behandla själva brottmålet. Den i brottmålet behöriga domstolen behandlar också ett yrkande på att en anhållen skall häktas. Trots att man då också blir tvungen att bedöma skuldsannolikheten, har det i praktiken ansetts att inte heller den domare som behandlar häktningssyrkandet blir jävig att behandla själva brottmålet.

Ansökan om förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten kan göras av allmänna åklagaren eller av en målsägande, när denne har rätt att själv utföra åtal för brottet.

Ansökan om förlängning av preskriptionstiden skall vara skriftlig. Allmänna åklagaren skall i ansökan lägga fram en utredning om de särskilda orsakerna till att preskriptionstiden enligt hans åsikt borde förlängas. Om den misstänkte i enlighet med 3 mom. ges tillfälle att bli hörd beträffande ansökan, kan utredningen på grund av de orsaker som gäller brottsutredningen vara t.o.m. rätt kortfattade. I allmänhet behöver det inte läggas fram någon annan utredning om brottet än just vad som gäller ansökan. I denna skall man så exakt som möjligt specificera det händelseförlopp som man hoppas att skall kunna fortgå om preskriptionstiden förlängs. Motsvarande specificering kan förutsättas också av det beslut genom vilket preskriptionstiden förlängs.

Ansökan skall göras innan preskriptionstiden har löpt ut. Någon exakt bestämmelse om hur långt före preskriptionen ansökan kan göras, föreslås inte ingå i lagen.

2 mom. Enligt förslaget skall ansökan om förlängning av preskriptionstiden tas upp till behandling av domstolen utan dröjsmål.

Om preskriptionstiden för åtalsrätten förlängs med ett år, räknas förlängningen från preskriptionstidens slut och inte från domstolens beslut. Man måste snabbt få klarhet i om man t.ex. skall fortsätta med förundersökningen eller med att söka efter den som skall instämmas, för att förlängningstiden inte skall löpa i onödan. Därför är det nödvändigt att ansökan om förlängningstid snabbt tas till behandling. Ansökan kunde tas upp till behandling och avgöras redan innan preskriptionstiden löpt ut.

I tingsrätten kunde ärendet behandlas vid sammanträde med en domare. I denna sam-

mansättning kan tingsrätten också besluta om bl.a. häktning (tvångsmedelslagen, 450/1987, 1 kap. 9 § 2 mom.) och i brottmål döma ut bötesstraff (2 kap. 6 § rättegångsbalken). Ett ärende som gäller förlängning av preskriptionstiden är visserligen exceptionellt, men behovet av en snabb behandling talar för att sammansättningen med en domare skall vara behörig även i ett sådant ärende.

3 mom. Detta moment gäller hörande av den som misstänkts för brottet beträffande ansökan om förlängning av preskriptionstiden. En förlängning av preskriptionstiden kan för den misstänkte vara ett viktigt avgörande, och han bör med tanke på rättsskyddet ges tillfälle att bli hörd.

När ansökan om förlängning av preskriptionstiden görs behöver förundersökningen inte nödvändigtvis vara så långt kommen, att man kan bedöma om en viss person kommer att bli åtalad. Att höra alla de misstänkta skulle vara ett alltför tungrott och onödigt stämplande förfarande. Möjligheten att bli hörd skall därför begränsas till de fall då det är sannolikt att en viss person kommer att åtalas för det brott som ansökan gäller.

Om ansökan bygger på att den som skall instämmas håller sig undan är det inte förnuftigt att ge honom tillfälle att bli hörd med anledning av ansökan. Därför skall möjligheten att bli hörd användas bara i de fall då ansökan görs med stöd av 4 § 1 punkten, dvs. för att undersökningen inte är avslutad, eller 2 punkten, dvs. för att brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium.

Det är tillräckligt om den misstänkte ges tillfälle att uttala sin åsikt om ansökan, så att han personligen eller per post kallas för att bli hörd. Om man inte når den misstänkte per post är det inte nödvändigt att söka efter honom t.ex. med hjälp av stämmingsmannen.

4 mom. Ett beslut som givits med anledning av ansökan får enligt förslaget inte överklagas genom besvär. Ett besvärsförfarande kunde leda till att saken är anhängig under en lång tid, medan den nya preskriptionstiden samtidigt löper, om sådan har beviljats. Ett ärende som gäller förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten måste snabbt bli slutbehandlat. Därför skall endast klagan kunna anföras över ett beslut som gi-

vits med anledning av ansökan. Vid klagan behöver missnöje inte anmälas. Klagan kunde gälla t.ex. att det inte fanns förutsättningar för en förlängning. Klagan över tingsrättens beslut skall framställas hos hovrätten. Om beslutet med anledning av ansökan har fattats av hovrätten, skall klagan riktas till högsta domstolen. Det är också möjligt att i enlighet med 31 kap. rättegångsbalken anföras klagan över domvilla.

Klagan används som rättsskyddsmedel också i vissa andra situationer. T.ex. ett beslut i ett häktningsärende får inte överklagas genom särskilda besvär, men den häktade får anföras klagan över beslutet (1 kap. 27 § tvångsmedelslagen).

För att behandlingen av ett ärende som gäller förlängning av preskriptionstiden inte skall vara anhängigt en lång tid, föreslås för klagan gälla en tidsfrist på trettio dagar, räknad från den dag då beslutet med anledning av ansökan gavs. Av samma orsak föreslås det bli bestämt att klagan skall behandlas i brådskande ordning.

När beslut om förlängning av preskriptionstiden har fattats, kan det framkomma omständigheter som försätter räknandet av preskriptionstiden i ny dager. Slutlig ställning till preskriptionsfrågan tas därför först i samband med behandlingen av huvudsaken, när domstolen beslutar t.ex. om den tidpunkt när brottet skall anses ha blivit begått. Där emot kan frågan om huruvida preskriptionstiden behövde förlängas inte då längre prövas.

6 §. Preskription som förhindrar utdömande av straff. Ovan i samband med 3 § behandlades det fall att man för ett brott har väckt åtal i domstol, men saken på grund av den åtalades utevaro lämnas beroende av en ny anmälan. Preskriptionstiden har då avbrutits, och saken är hela tiden anhängig. Om det inte finns särskilda bestämmelser om preskriptionstider som förhindrar utdömande av straff, förblir ett mål som blivit anhängigt på detta sätt öppet ända tills den åtalade kan fås till rätten för att svara. Behovet att få säkerhet om rättsläget förutsätter att en sådan situation inte kan fortgå hur länge som helst. Trots att antalet mål som blir beroende av ny anmälan sannolikt kommer att minska efter brottmålsprocessreformen, kommer sådana

alltjämt att förekomma. Även av denna orsak är det skäl att bibehålla de preskriptionstider som förhindrar utdömande av straff. En preskription som förhindrar dom kan också motiveras med samma skäl som en åtalspreskription.

1 mom. Rätten att utdöma straff för ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte. Detta är konsekvent med förslaget att rätten att väcka åtal för ett sådant brott inte skall preskriberas.

2 mom. De preskriptionstider som förhindrar utdömande av straff skall förkortas en aning från vad de är i dag. Detta ger den fördelen att de mål som i domstolen är anhängiga i väntan på ny anmälan snabbare än för närvarande kan betraktas som slutbehandlade.

I dag är den preskriptionstid som förhindrar utdömande av straff trettio år, om det strängaste föreskrivna straffet för brottet är fängelse i över två år. Denna långa preskriptionstid gäller i dag även sådana brott som inte kan betraktas som de allra allvarligaste. Enligt förslaget skall tidsgränsen på trettio år gälla de brott för vilka det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på viss tid över åtta år. Om det strängaste föreskrivna straffet för brottet är fängelse över två år och högst åtta år, blir motsvarande preskriptionstid tjugo år.

Om det föreskrivna strängaste straffet för ett brott är fängelse i högst två år eller böter, är den preskriptionstid som förhindrar utdömande av straff enligt gällande lag femton år. Av ovan nämnda orsaker föreslås att tiden förkortas till tio år.

Tidsfristerna räknas från den i 2 § närmare angivna dag från vilken även åtalspreskriptionen räknas.

3 mom. I den nuvarande paragrafen finns inte angivet vilken betydelse ändringssökande har när den tid som förhindrar utdömande av straff räknas. För tydlighets skull behövs det reglering. Ett utdömt straff förfaller om domen inte har blivit verkställbar innan den i 2 mom. nämnda tiden har löpt ut. Underrättens dom vinner laga kraft och blir verkställbar om ingen anmäler missnöje med den eller om domen inte överklagas trots missnöjesanmälan. Om någon med anledning av hovrättens dom ansöker om besvärstillstånd hos

högsta domstolen, vinner hovrättens dom inte ännu laga kraft. Trots detta gäller, att ett sådant hovrättens avgörande som inte kan överklagas utan besvärstillstånd verkställs på det sätt som är bestämt om verkställighet av dom som vunnit laga kraft (30 kap. 22 § rättegångsbalken). Eftersom ett av hovrätten utdömt straff således i allmänhet omedelbart går i verkställighet, är det skäl att koppla samman tidpunkten för när straffet förfaller med verkställbarheten och inte med den laga kraften.

7 §. Preskription av yrkande på samfundsböter. I 9 kap. 9 § 1 mom., som gäller juridiska personers straffansvar, bestäms att om en gärningsman inte kan dömas till straff på grund av preskription, får inte heller den juridiska person på vars vägnar eller till vars förmån han har handlat dömas till straff. Den kortaste preskriptionstiden för yrkande på samfundsbot är dock fem år.

Bestämmelsen är ny, och inga behov av ändring har framkommit. Paragrafen tas in som 7 § samtidigt som ordalydelsen görs något klarare, så att det sägs att preskriptionstiden för ett yrkande på samfundsbot är densamma som preskriptionstiden för det brott som ligger till grund för yrkandet. Den kortaste preskriptionstiden är fem år.

Straffansvaret för juridiska personer blir tillämpligt bl.a. på sådana ekonomiska brott där det lagstadgade maximistraffet är fängelse i ett år, och den regelmässiga preskriptionstiden för rätten att väcka åtal därmed två år. Enligt regeringens proposition som gällde straffansvar för juridiska personer (RP 95/1993 rd.) kan sådana brott vara svåra att avslöja och utredningen av dem kan kräva mycket arbete. En preskriptionstid på två år skulle mycket sannolikt när det gäller dessa brott ofta visa sig vara alltför kort med tanke på utdömande av samfundsbot.

Det kan således förekomma fall där det individuella straffansvaret utesluts på grund av åtalspreskription, men den juridiska personen döms till samfundsbot. I den nämnda propositionen ansågs det att en längre preskriptionstid för framställande av yrkande på samfundsbot är motiverad framför allt när den juridiska personens straffansvar bygger på flera brott som i sig är rätt lindriga, men vilkas sammanlagda verkan dock bör anses vara

allvarlig.

8 §. *Preskription som förhindrar utdömande av förelagt vite.* I lagstiftningen om rättegång finns flera bestämmelser om vite som kan föreläggas för att säkerställa rättegången. I 8 kap. 1 § lagen om rättegång i brottmål bestäms att en part kan föreläggas vite. Enligt 1 mom. skall en part vid vite åläggas att infinna sig personligen till huvudförhandling i tingsrätten, om det inte anses att hans personliga närvaro inte behövs för utredningen av målet. I 8 kap. 5 § bestäms att om svaranden inte följer en uppmaning att vid vite infinna sig vid domstolen, skall domstolen, om den fortfarande anser att svarandens närvaro är nödvändig, döma ut vitet och förelägga ett högre vite eller bestämma att svaranden skall hämtas till sammanträdet eller till ett senare sammanträde. En motsvarande bestämmelse gäller målsäganden och hans lagliga företrädare (8 kap. 4 §).

Enligt 17 kap. 15 § 3 mom. rättegångsbalken får rätten vid vite förplikta den som skall lägga fram en handling att fullgöra sin skyldighet. I samma kapitel sägs det i 26 § 3 mom. att ett vittne skall kallas att infinna sig vid vite som domstolen förelägger.

På grund av den oklarhet som rått föreslås att i lagen tas in en särskild bestämmelse om hur snart rätten att döma ut ett vite som har förelagts för säkerställande av rättegången skall preskriberas. Preskriptionstiden blir densamma som preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för ett brott för vilket maximStraffet är böter, dvs. två år. När den tiden har förflutit från det att vitet förelades, får det inte längre dömas ut. Också enligt viteslagen (1113/1990), som inte gäller vite som föreläggs för säkerställande av rättegången, är preskriptionstiden två år (13 §).

9 §. *Preskription som förhindrar utdömande av förverkandepåföljd.* Enligt förslaget skall en förverkandepåföljd, dvs. en konfiskering, inte dömas ut, om straff för gärningen inte får dömas ut på grund av preskription. Den kortaste preskriptionstiden för ett yrkande på förverkande är dock fem år liksom i dag.

Den föreslagna bestämmelsen är utarbetad med beaktande av de gällande konfiskationsbestämmelserna. En revidering av dem är just nu under beredning (RP 80/2000 rd).

Förslagen skall samordnas så att innehållet i bestämmelserna om preskription överensstämmer med konfiskationsreformens allmänna linjer.

Ett yrkande på förverkande preskriberas inte, om det gäller ett sådant föremål eller ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar gällande lag. Enligt nuvarande uppfattning är bestämmelsen inte tillräckligt exakt. I den regeringsproposition som gäller konfiskation föreslås det att bestämmelsen skall preciseras så att den hänvisar till vissa föremål, ämnen eller motsvarande som definieras närmare i kapitlet om konfiskation.

10 §. *När utdömt fängelsestraff förfaller.* 1 mom. Enligt förslaget skall ett fängelsestraff på livstid inte förfalla. Bestämmelsen gäller alla livstids straff, oberoende av brott, och motsvarar därmed de bestämmelser som förhindrar preskription av rätten att väcka åtal och döma ut straff.

2 mom. Samma orsaker som talar för preskription av åtalsrätten talar också för preskription av rätten att verkställa ett straff, dvs. att ett straff skall förfalla efter en viss tid. I den föreslagna paragrafen bestäms när andra straff än livstids fängelsestraff förfaller, om inte verkställigheten av straffet har börjat inom utsatt tid från det att den lagkraftvunna domen gavs. Dessa tidsperioder är både enligt nuvarande lag och enligt förslaget följande:

- tjugo år, om straffet är över åtta år,
- femton år, om straffet är över fyra men högst åtta år,
- tio år, om straffet är över ett men högst fyra år, och
- fem år, om straffet är högst ett år.

Bestämmelsen motsvarar lagstiftningen i Sverige, Norge och Danmark. Detta är viktigt, eftersom man de nordiska länderna emellan har kommit överens om att utdömda frihetsstraff kan verkställas i de andra nordiska länderna.

3 mom. Ett förvandlingsstraff för böter förfaller, om verkställigheten inte har börjat inom tre år från den dag då den lagkraftvunna domen gavs. Tidsgränsen är densam-

ma som enligt gällande lag. Eftersom de brott som ligger till grund för förvandlingsstraffen är små, är det på sin plats att ett fängelsestraff som har förordnats som ett förvandlingsstraff för böter skall förfalla snabbare än andra fängelsestraff.

11 §. *När utdömt samhällstjänststraff förfaller.* I 5 § 3 mom. lagen om samhällstjänst bestäms att samhällstjänst preskriberas på samma sätt som motsvarande fängelsestraff enligt 8 kap. strafflagen. Denna bestämmelse föreslås bli flyttad till kapitlet om preskription i strafflagen. I praktiken blir förfallotiden fem år, för enligt 3 § 1 mom. kan domstolen döma ut samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader.

12 §. *När verkställighet av utdömt straff förfaller i vissa fall.* Den föreslagna bestämmelsen skall gälla sådana fall då verkställigheten av fängelsestraff, samhällstjänststraff eller förvandlingsstraff för böter har avbrutits eller då en villkorligt frigiven har förverkat sin frihet. I dessa fall skall bestämmelserna i 10 och 11 § om när fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och samhällstjänststraff förfaller iaktas vid den fortsatta verkställigheten. För klarhetens skull bestäms att i fråga om fängelsestraff på viss tid och samhällstjänststraff bestäms preskriptionstiden enligt det återstående straffet. Om man vid verkställigheten har sammanräknat flera sådana straff, skall preskriptionstiden bestämmas enligt den tid som återstår av det sammanräknade straffet. Preskriptionstiden skall räknas från det dag då avbrottet skedde och, om en villkorlig frihet har förverkats eller ett villkorligt straff har förordnats bli verkställt, från den dag då den lagakraftvunna domen avseende förverkandet gavs. I fråga om fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter är reglerna desamma som enligt gällande lag. Motsvarande bestämmelser om avbrott i samhällstjänststraff finns inte. I regeringens proposition om lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (RP 62/1990 rd.) konstateras dock att om verkställigheten av samhällstjänsten avbryts, räknas preskriptionstiden från den dag då avbrottet skedde.

Också bestämmelsen om beräkning av den tid som leder till att straffet förfaller om en

villkorlig frihet förverkas, motsvarar nuvarande lagstiftning. I paragrafen nämns också beräkning av motsvarande tid i det fall att ett villkorligt straff förordnas bli verkställt. En motsvarande bestämmelse ingår nu i 8 § lagen om villkorligt straff. Om den reform som gäller villkorligt fängelse genomförs i enlighet med regeringens proposition (RP 177/2000 rd), blir omnämmandet dock onödigt.

13 §. *När utdömt bötesstraff förfaller. 1 mom.* Ett utdömt bötesstraff skall enligt förslaget förfalla när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, om inte den bötfälde därförinnan har ådömts ett förvandlingsstraff.

Eftersom böter är en liten påföljd, är det i sig konsekvent att böter skall förfalla snabbare än ett fängelsestraff. Å andra sidan kan också böter förvandlas till ett fängelsestraff. I denna proposition har man gått in för att föreslå en lika lång förfallotid som i dag.

Bestämmelsen skall göras klarare än den som nu gäller, så tillvida att det skall framgå att ett förordnande om förvandlingsstraff avbryter preskriptionen av böterna. Detta är också den åsikt ståndpunkt som har anammats i rättspraxis. Enligt ett rättsfall i högsta domstolen (HD 1984 II 167) avbryter bestämmande av förvandlingsstraff som skett på laga grunder preskription av bötesstraff även i det fall att ändring söks i avgörandet.

I enlighet med nuvarande lagstiftning föreslås det bli föreskrivet att om ett förvandlingsstraff har bestämts, har den bötfälde rätt att också efter preskriptionstiden betala böterna på det sätt som särskilt föreskrivs. Bestämmelser om betalning av böter ingår närmast i förordningen om verkställighet av bötesstraff (321/1969).

Det som här föreskrivs om böter gäller också vite. På samma sätt som böter kan vite förvandlas till fängelse.

2 mom. I 9 kap., som handlar om straffansvar för juridiska personer, bestäms i 9 § 2 mom. att verkställigheten av samfundsbrot som har dömts ut förfaller när fem år förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs. En motsvarande bestämmelse föreslås bli intagen i 13 §. När det gäller preskription av verkställigheten jämsställs samfundsbrot med böter.

14 §. När utdömd förverkandepåföljd förfaller. Enligt förslaget får en förverkandepåföljd inte verkställas när tio år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs. Tidsgränsen är densamma som enligt gällande lag. En tidsgräns på tio år gäller också för preskription av fordringsrätt i allmänhet. Eftersom en förverkandepåföljd inte är förknippad med ett hot av samma slag som förvandlingsstraffet för böter, är det motiverat att tidsperioden är längre än preskriptionstiden för böter.

Analogt med 9 § och även med gällande lag föreslås det bli bestämt att om förverkandepåföljden gäller ett föremål eller ett ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning, förfaller verkställigheten av förverkandepåföljden dock inte.

Såsom ovan konstaterades i samband med 9 §, bygger de föreslagna preskriptionsbestämmelserna för förverkandepåföljder på nu gällande bestämmelser. I den regeringsproposition (RP 80/2000 rd) som gäller förverkandepåföljder föreslås en mera exakt ordalydelse så, att i paragrafen hänvisas till vissa föremål, ämnen eller motsvarande som definieras närmare i kapitlet om konfiskation.

15 §. *Inverkan av utmätning.* Om utmätning har skett inom preskriptionstiden i syfte att genomföra en verkställighet som avses i 13 och 14 §, får verkställigheten slutföras i fråga om den utmäta egendomen. Om således verkställigheten av böter, samfundsbot eller förverkandepåföljd hinner så långt inom preskriptionstiden, att egendom redan har mätts ut för genomförande av den, förhindrar det faktum att preskriptionstiden löper ut inte att verkställigheten slutförs i fråga om den utmäta egendomen.

16 §. *Inverkan av dödsfall på verkställigheten.* Att den dömd avlider förhindrar inte i sig att ekonomiska påföljder riktas mot hans egendom. Den föreslagna paragrafen motsvarar gällande lagstiftning i saken. Det har inte framkommit något behov att ändra den nuvarande regleringen.

1 mom. Enligt förslaget förfaller bötesstraff och vite när den dömd avlider. Det är skäligt att straffet riktas bara mot gärningsmannen, och inte mot hans rättsinnehavare. Ett

undantag utgör de fall där utmätning för betalning av böter har skett medan den dömd var i livet. Verkställigheten skall också när den dömd avlidit kunna slutföras i fråga om den egendom som genom utmätning har avskilts från den dömdes egendom.

2 mom. Om gärningsmannen eller en annan som är ansvarig för en förverkandepåföljd har avlidit, skall påföljden utdömas ur dödsboets tillgångar, om inte detta är oskäligt. En förverkandepåföljd kan för det första riktas mot den ekonomiska vinning som ett brott medfört. Med beaktande av syftet med bestämmelsen kan det knappast godkännas att rättsinnehavarna får fördel av brottet om gärningsmannen eller en annan person som fått vinning avlider. I vissa fall kan det dock vara oskäligt att döma ut en sådan påföljd ur dödsboets tillgångar. Gärningsmannen kan t.ex. ha använt den olaga vinningen helt för egna ändamål, så att hans rättsinnehavare inte har haft och inte heller senare kommer att ha fördel av brottet.

En förverkandepåföljd kan enligt nuvarande lagstiftning riktas inte bara mot den vinning som ett brott medfört utan också mot redskap som använts vid brottet samt enligt vissa specialbestämmelser också mot produkter av brottet och brottsföremål. Också i andra fall än de där vinningen konfiskeras är förverkandepåföljden vanligen sådan att det förefaller nödvändigt att yrkandet genomförs också mot delägarna i dödsboet. T.ex. sådan egendom som det är straffbart att inneha bör inte heller lämnas hos dödsboet.

3 mom. Paragrafens 2 mom. gäller sådana fall där gärningsmannen eller en annan person som ansvarar för påföljden har avlidit redan innan rättegången har inletts. Det gäller också de fall då en sådan person har avlidit under rättegången och delägarna i dödsboet har trätt i hans ställe som svarande vid rättegången. Det är dock möjligt, särskilt om dödsfallet inträffar medan saken är anhängig i en fullföljdsinstans, att domstolen inte får meddelande om att svaranden har avlidit och därmed inte i praktiken kan tillämpa 2 mom. Det är också möjligt att personen avlider först efter det att domen har givits. Om gärningsmannens rättsinnehavare då inte längre har någon möjlighet att söka ändring i en dom som gäller förverkande eller om de ove-

tande om dödsboets angelägenheter inte i tid hinner utnyttja sin rätt, kommer domen att verkställas ur dödsboet. Delägarna i ett dödsbo får inte försättas i olika ställning beroende på om den som varit ansvarig för förverkandepåföljden har avlidit före eller efter det att domen avseende förverkandepåföljden gavs. Delägarna i dödsboet måste därför ha rätt att få prövning i frågan huruvida en utdömd förverkandepåföljd skall verkställas eller förfalla.

I det föreslagna 3 mom. bestäms att om den som har dömts till en förverkandepåföljd har avlidit, skall verkställigheten riktas mot hans dödsbo. Delägarna i dödsboet har dock rätt att inom tre månader från det att egendom ur dödsboet har mätts ut eller omhändertagits av staten för verkställande av domen, låta den domstol som har behandlat målet i första instans avgöra huruvida verkställigheten skall förfalla därför att förverkandet skall betraktas som oskäligt.

17 §. *När preskriptionstiden löper ut.* För klarhetens skull föreslås det att preskriptionstiden löper ut vid utgången av dygnet före den dag som till ordningsnumret svarar mot preskriptionstidens begynnelse. Bestämmelsen gäller alla de preskriptionstider om vilka föreskrivs i kapitlet.

18 §. *Hänvisningsbestämmelse.* I denna paragraf ingår hänvisningar till preskriptionsbestämmelserna i lagen om villkorligt straff, lagen om strafforderförfarande, lagen om ordningsbotsförfarande och militära disciplinlagen. Hänvisningarna gäller sådana lagar i vilka det bestäms om straff enligt strafflagen, men vilkas preskriptionsbestämmelser för klarhetens skull bör få stå kvar i respektive lagar.

Om lagen om villkorligt straff upphävs så som föreslås i regeringens proposition (RP 177/2000 rd), skall i 1 mom. hänvisas till strafflagens 2 b kap.

9 kap. Om straffansvar för juridiska personer

9 §. *Preskription.* Bestämmelsen om preskription av straffansvaret för en juridisk person skall enligt förslaget flyttas över till strafflagens kapitel om preskription, så denna paragraf kan upphävas.

48 kap. Om miljöbrott

8 §. *Preskribering.* I den nuvarande 8 § bestäms att den kortaste preskriptionstiden för andra miljöbrott än miljöförseelse är tio år. En nästan motsvarande bestämmelse om preskription av miljöbrott föreslås bli intagen i 8 kap. 1 § 4 mom. Därför bör denna 8 § upphävas.

1.2. Lagen om samhällstjänst

5 §. *Tidpunkt för verkställigheten.* En bestämmelse om när samhällstjänst förfaller ingår i paragrafens 3 mom. En motsvarande bestämmelse tas in i strafflagens kapitel om preskription, så detta 3 mom. kan upphävas.

1.3. Lag om villkorligt straff

8 §. I paragrafen föreskrivs om hur man räknar tiden som leder till att verkställigheten förfaller, ifall ett villkorligt straff förordnas att verkställas. Motsvarande bestämmelse skall ingå i 8 kap. 12 § strafflagen, varför paragrafen föreslås bli upphävd.

2. Ikraftträdande

De lagförslag som ingår i propositionen ger inte upphov till sådana förändringar att de skulle medföra ett stort behov av utbildning och information. Den viktigaste nyheten är möjligheten att förlänga preskriptionstiden för rätten att väcka åtal. För att den reformen skall kunna genomföras på ett effektivt sätt bör lagändringarna kunna träda i kraft inom en relativt snar framtid. Lagarna föreslås träda i kraft tre månader efter det att de har godkänts och blivit stadfästa.

Enligt den av riksdagen godkända bestämmelsen i strafflagens 8 kap. 6 §, sådan den lyder i regeringens proposition 27/1999 rd, får straff inte dömas ut när tio år har förflutit från den dag då brottet begicks, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i högst två år eller böter. Ett utdömt straff förfaller, om den dom som gäller straffet inte har blivit verkställbar innan tidsfristen på tio år har löpt ut. Beträffande de brott som bestraffas strängast är motsvarande tidsfrister 20 och 30 år. I den gällande lagen är

tidsfristerna 30 år, om det svåraste straffet är fängelse i mer än två år och 15 år, om det svåraste straffet är fängelse i högst två år.

Om det inte skulle bestämmas särskilt om saken, skulle av 3 § 2 mom. förordningen om införande av strafflagen följa att de nya kortare preskriptionstiderna skulle tillämpas också på brott som begåtts innan den nya lagen trätt i kraft. De nya kortare preskriptionstiderna har inte kunnat beaktas vid förundersökning samt åtalsprövning och utförande av åtal i fråga om brott som är anhängiga vid domstol när den nya lagen träder i kraft, varför en retroaktiv förkortning av preskriptionstiderna i dessa fall kunde leda till att dessa brott preskriberas innan behandlingen av saken i rätten har avslutats. Detta kan inträffa i synnerhet om brottet har uppdragats sent eller förundersökningen och domstolsbehandlingen har varat länge. Därför skall beträffande brott som har blivit anhängiga innan lagen trätt i kraft inte tillämpas det nya 8 kap. 6 §. För konsekvensens skull skall detta förfarande iaktas också i fråga om brott som har begåtts före lagens ikraftträdande och som inte har blivit anhängiga innan den nya lagen trätt i kraft. Rätten att döma till straff skulle sålunda bedömas enligt gällande kap. 8 § 5 och domen skulle inte behöva bli verkställbar så som det stadgas i det nya 8 kap. 6 § 3 mom.

3. Lagstiftningsordning

Ikraftträdelsebestämmelsen i lagförslaget innebär i fråga om de brott vilkas preskriptionstid förlängs en avvikelse från den lindrigare lagens princip i 3 § 2 mom. förordningen om införande av strafflagen. Varken grundlagen eller den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna ställer dock några hinder för denna avvikelse. Grundlagens 8 § och artikel 7 i den nämnda konventionen innehåller endast ett förbud mot retroaktiv tillämpning av strafflag. I Eu-

ropadomstolens praxis har man t.o.m. godkänt en retroaktiv förlängning av preskriptionstiden för brott (Coëme m.fl. mot Belgien, dom 22.6.2000). I denna proposition föreslås däremot enbart att på preskription av brott också framöver till vissa delar skall tillämpas den lag som gällde vid den tidpunkt då brottet begicks.

Artikel 15 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter innehåller ett förbud mot retroaktiv strafflagstiftning. Dessutom bestäms i artikeln att om efter det att brottet begåtts i lagen föreskrivs ett lindrigare straff för gärningen skall gärningsmannen komma i åtnjutande av detta. Enligt artikelns ordalydelse förefaller det som om den lindrigare lagens princip skulle gälla endast själva straffbestämmelsen, dvs. det att straffskalan lindras eller gärningen dekriminaliseras, men däremot inte t.ex. preskriptionsbestämmelserna. Artikeln skulle sålunda inte — liksom inte heller den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter — hindra att på preskription av brott tillämpas den lag som gällde då brottet begicks även om preskriptionstiderna i den nya lagen är kortare. Det kan dessutom konstateras att man i Finland inte ansett att nämnda artikel förutsätter att man i alla fall tillämpar den lindrigare lagens princip. Enligt 3 § förordningen om införande av strafflagen som trädde i kraft år 1991 gäller principen inte i ändringssökningsinstansen. Dessutom kan man döma till straff enligt tidsbegränsade straffbestämmelser även efter det att bestämmelsen upphört att gälla.

Propositionen kan sålunda även till den del den gäller ikraftträdelsebestämmelsen godkännas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock skäl att inhämta grundlagsutskottets utlåtande om lagförslaget.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut *upphävs* i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 9 kap. 9 § och 48 kap. 8 §, sådana de lyder, 9 kap. 9 § i lag 743/1995 och 48 kap. 8 § i lag 578/1995, och *ändras* 8 kap. jämte ändringar som följer:

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte.

Åtalsrätten preskriberas, om åtal inte har väckts inom

1) tjugo år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

2) tio år, om det strängaste straffet är fängelse i över två och högst åtta år,

3) fem år, om det strängaste straffet är fängelse i över ett och högst två år, och

4) två år, om det strängaste straffet är fängelse i högst ett år eller böter.

Med strängaste straff avses det straff som i den på gärningen tillämpliga straffbestämelsen är angivet som maximistraff.

För tjänstebrott och brott som begåtts av offentligt anställda arbetstagare är preskriptionstiden dock minst fem år. För miljöförstöring, naturskyddsbrott och byggnadsskyddsbrott är preskriptionstiden tio år.

2 §

När preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa

De tider som anges i 1 § räknas från den dag då brottet begicks. Om det i brottsrekvisiten föreskrivs att underlåtenhet är straffbart, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa den dag då den underlåtna handlingen senast borde ha utförts. Om det i brottsrekvisiten förutsätts att en viss verkan av handlingen har inträtt, räknas tiden från den dag då denna verkan inträdde.

Om den brottsliga gärningen omfattar upprätthållande av ett lagstridigt tillstånd, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa först från det att detta tillstånd har upphört.

Preskriptionstiden för åtalsrätten för delaktighet i brott börjar löpa samma dag som preskriptionstiden för åtalsrätten för huvudgärningen.

3 §

När preskriptionen av åtalsrätten avbryts

Åtal anses ha blivit väckt på ett sätt som avbryter preskriptionstiden när den som skall åtalas lagligen har delgivits en stämning eller när straffanspråk mot personen i fråga har

framställts i hans eller hennes personliga närvaro vid rättegång.

Väckande av åtal i ett mål som senare avvisas eller i vilket åtalet läggs ned avbryter inte preskriptionen av åtalsrätten.

4 §

Förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten

Preskriptionstiden för åtalsrätten kan på ansökan förlängas en gång med ett år, om

1) förundersökningen av brottet fordrar särskilda tidskrävande undersökningsåtgärder och undersökningen på grund av dessa skulle vara uppenbart oavslutad när preskriptionstiden löper ut,

2) brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium, eller

3) den som skall instämmas att svara för brottet håller sig undan och därför sannolikt inte kan delges en stämning innan preskriptionstiden löpt ut

och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att preskriptionstiden förlängs.

5 §

Förfarande vid förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten

Beslut om förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten fattas av den domstol som enligt 4 kap. lagen om rättegång i brottmål (689/1997) kan pröva åtal för brottet. Ansökan om förlängning av preskriptionstiden kan göras av allmänna åklagaren eller en målsägande, om denne har i 1 kap. 14 § 1 eller 2 mom. eller 15 § 1 mom. i nämnda lag åsyftad rätt att utföra åtal för brottet. Ansökan skall göras skriftligen innan preskriptionstiden löpt ut.

Ansökan om förlängning av preskriptionstiden skall utan dröjsmål tas upp till behandling av domstolen. Den kan behandlas av tingsrätten då den består av endast ordföranden.

Om det är sannolikt att en viss person kommer att åtalas för ett brott som berörs av en ansökan om förlängning av preskriptionstiden enligt 4 § 1 eller 2 punkten, skall han

eller hon ges tillfälle att bli hörd om ansökan. Kallelse kan tillställas den berörde personligen eller per post.

Ändring i ett beslut som har meddelats med anledning av ansökan får inte sökas genom besvär. Klagan över ansökan får anföras hos högre domstol inom trettio dagar. Klagan skall behandlas i brådskande ordning.

6 §

Preskription som förhindrar utdömande av straff

Rätten att döma ut straff för ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte.

Straff för ett annat brott än ett sådant som avses i 1 mom. får inte dömas ut när det från den dag som nämns i 2 § har förflutit

1) trettio år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

2) tjugo år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i över två och högst åtta år,

3) tio år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i högst två år eller böter.

Ett utdömt straff förfaller, om den dom som gäller straffet inte har blivit verkställbar innan den i 2 mom. nämnda tiden har löpt ut.

7 §

Preskription av yrkande på samfundsbot

Preskriptionstiden för ett yrkande på samfundsbot är densamma som preskriptionstiden för det brott som ligger till grund för yrkandet. Den kortaste preskriptionstiden är dock fem år.

8 §

Preskription som förhindrar utdömande av förelagt vite

Rätten att döma ut ett vite som domstolen har förelagt för att säkerställa rättegången preskriberas två år efter det att vitet förelades.

9 §

Preskription som förhindrar utdömande av förverkandepåföljd

En förverkandepåföljd får inte dömas ut, om straff för gärningen inte får dömas ut på grund av preskription. Den kortaste preskriptionstiden för ett yrkande på förverkande är dock fem år. Om yrkandet på förverkande gäller ett sådant föremål eller ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning, preskriberas yrkandet inte.

10 §

När utdömt fängelsestraff förfaller

Fängelsestraff på livstid förfaller inte.

Ett fängelsestraff på viss tid förfaller, om inte verkställigheten av straffet, räknat från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, har börjat inom

- 1) tjugo år, om straffet är över åtta år,
- 2) femton år, om straffet är över fyra och högst åtta år,
- 3) tio år, om straffet är över ett och högst fyra år, och
- 4) fem år, om straffet är högst ett år.

Ett förvandlingsstraff för böter förfaller, om verkställigheten inte har börjat inom tre år från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

11 §

När utdömt samhällstjänststraff förfaller

Ett samhällstjänststraff förfaller på samma sätt som det fängelsestraff som samhällstjänststraffet motsvarar.

12 §

När verkställighet av utdömt straff förfaller i vissa fall

Om verkställigheten av fängelsestraff,

samhällstjänststraff eller förvandlingsstraff för böter har avbrutits eller om en villkorligt frigiven har förverkat sin frihet, skall 10 och 11 § på motsvarande sätt tillämpas på den fortsatta verkställigheten. Den tid som leder till att fängelsestraff på viss tid och samhällstjänststraff förfaller bestäms enligt det återstående straffet, och om flera straff har sammanräknats vid verkställigheten av dem, enligt den tid som återstår av det sammanräknade straffet. Tiden skall räknas från den dag då verkställigheten avbröts och, om en villkorlig frihet har förverkats eller om ett villkorligt straff har förordnats gå i verkställighet, från den dag då den lagakraftvunna domen om förverkandet eller verkställigheten gavs.

13 §

När utdömt bötesstraff förfaller

Ett bötesstraff förfaller när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, om inte den bötfälde därförinnan har dömts till ett förvandlingsstraff. Om ett förvandlingsstraff har bestämts, har den bötfälde rätt att även efter den nämnda tiden betala böterna på det sätt som föreskrivs särskilt. Vad som ovan föreskrivs om böter gäller även utdömda viten.

En utdömd samfundsbot förfaller när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

14 §

När utdömd förverkandepåföljd förfaller

En förverkandepåföljd får inte verkställas när tio år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs. Om förverkandepåföljden gäller ett sådant föremål eller ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning, förfaller verkställigheten av förverkandepåföljden dock inte.

15 §

Inverkan av utmätning

Om utmätning har förrättats inom preskriptionstiden i syfte att genomföra en verkställighet som avses i 13 och 14 §, får verkställigheten slutföras i fråga om den utmäta egendomen.

16 §

Hur dödsfall inverkar på verkställigheten

Bötesstraff och vite förfaller när den dömda avlider. Om utmätning under den dömdes livstid har förrättats för att genomföra en verkställighet, får verkställigheten dock slutföras i fråga om den utmäta egendomen.

Om gärningsmannen eller någon annan som är ansvarig för en förverkandepåföljd har avlidit, skall påföljden dömas ut ur dödsboets tillgångar, om inte detta är oskäligt.

Om den som har dömts till en förverkandepåföljd har avlidit, skall verkställigheten riktas mot hans eller hennes dödsbo. Delägarna i dödsboet har dock rätt att inom tre månader från det att egendom ur dödsboet har utmätts eller omhändertagits av staten för verkställande av domen låta den domstol som har behandlat målet i första instans avgöra huruvida verkställigheten skall förfalla därför att förverkandet skall betraktas som oskäligt.

17 §

När preskriptionstiden löper ut

Preskriptionstiden löper ut vid utgången av dygnet före den dag som till ordningsnumret svarar mot preskriptionstidens begynnelse-dag.

18 §

Hänvisningsbestämmelse

I lagen om villkorligt straff (135/1976) bestäms när ett villkorligt straff förfaller.

Om preskription i strafforderförfarande bestäms i lagen om strafforderförfarande (692/1993). Om när ordningsbot förfaller bestäms i lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983).

Om preskription av disciplinstraff som ådöms krigsmän och andra personer som underlyder 45 kap. strafflagen bestäms i militära disciplinlagen (331/1983).

Denna lag träder i kraft den .
På brott som har begåtts innan denna lag trätt i kraft tillämpas i stället för lagens 6 § de bestämmelser i 8 kap. 5 § som gällde då lagen trädde i kraft.

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 9 kap. 9 § och 48 kap. 8 §, sådana de lyder, 9 kap. 9 § i lag 743/1995 och 48 kap. 8 § i lag 578/1995, och
ändras 8 kap. jämte ändringar som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

Om preskription

1 §

1 §

Preskription av åtalsrätten

Straff kan ej ådömas med mindre åtal väckts inom

1) tjugo år, om det för brottet stadgade svåraste straffet är frihetsstraff på viss tid över åtta år;

2) tio år, om det svåraste straffet är frihetsstraff över två till och med åtta år;

3) fem år, om det svåraste straffet är frihetsstraff över ett till och med två år; och

4) två år, om det svåraste straffet är frihetsstraff till och med ett år eller böter.

Åtalsrätten för brott, för vilket det stadgade svåraste straffet är frihetsstraff på livstid, preskriberas icke.

Med svåraste straff avses ovan det straff som i det på fallet tillämpliga straffstadgandet är utsatt såsom högsta straff för brott, *begånget under de i saken föreliggande omständigheterna*.

Vad som stadgas ovan gäller även tjänstebrott, likväl så att den kortaste preskriptionstiden för ett sådant brott är fem år.

Rätten att väcka åtal för brott för vilket det *strängaste* föreskrivna straffet är *fängelse* på livstid preskriberas inte.

Åtalsrätten preskriberas, om åtal inte har väckts inom

1) tjugo år, om det för brottet *föreskrivna strängaste* straffet är *fängelse* på viss tid över åtta år,

2) tio år, om det *strängaste* straffet är fängelse i över två och *högst* åtta år,

3) fem år, om det *strängaste* straffet är fängelse i över ett och *högst* två år, och

4) två år, om det *strängaste* straffet är fängelse i *högst* ett år eller böter.

Med *strängaste* straff avses det straff som i den på *gärningen* tillämpliga straffbestämmelsen är *angivet som maximistraff*.

För tjänstebrott och *brott som begåtts av offentligt anställda arbetstagare* är preskriptionstiden dock minst fem år. För *miljöförstöring, naturskyddsbrott och byggnads-skyddsbrott* är preskriptionstiden tio år.

2 §

Åtal anses ha blivit väckt när den som skall åtalas lagligen har kallats att svara eller när straffanspråk mot honom har framställts i hans närvaro.

Väckande av åtal i mål, som sedermera avvisas eller i vilket åtalet ej fullföljes, saknar betydelse med avseende på preskriptionen.

3 §

Ovan i 1 § nämnda tider räknas från den dag brottet begicks. Förutsättes för ådömande av straff, att viss verkan av handlingen inträtt, räknas tiden från den dag, då sådan verkan inträdde.

Får åtal ej väckas innan återgång av åktskap blivit sökt, räknas tiden från den dag återgångstalan väcktes.

4 §

Innefattar en och samma gärning flera brott, får gärningsmannen ådömas straff för alla brotten så länge till straff får dömas för något av dem.

(ny)

3 §

När preskriptionen av åtalsrätten avbryts

Åtal anses ha blivit väckt *på ett sätt som avbryter preskriptionstiden* när den som skall åtalas lagligen har *delgivits en stämning* eller när straffanspråk mot personen i fråga har framställts i hans eller hennes *personliga närvaro vid rättegång*.

Väckande av åtal i ett mål som *senare avvisas* eller i vilket åtalet *läggs ned avbryter inte preskriptionen av åtalsrätten*.

2 §

När preskriptionstiden för åtalsrätten börjar löpa

De tider som anges i 1 § räknas från den dag då brottet begicks. *Om det i brottsrekvisiten föreskrivs att underlåtenhet är straffbart, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa den dag då den underlåtna handlingen senast borde ha utförts. Om det i brottsrekvisiten förutsätts att en viss verkan av handlingen har inträtt, räknas tiden från den dag då denna verkan inträdde.*

Om den brottsliga gärningen omfattar upprätthållande av ett lagstridigt tillstånd, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa först från det att detta tillstånd har upphört.

Preskriptionstiden för åtalsrätten för delaktighet i brott börjar löpa samma dag som preskriptionstiden för åtalsrätten för huvudgärningen.

(utgår)

4 §

Förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten

Preskriptionstiden för åtalsrätten kan på ansökan förlängas en gång med ett år, om

1) förundersökningen av brottet fordrar särskilda tidskrävande undersökningsåtgärder och undersökningen på grund av dessa skulle vara uppenbart oavslutad när preskriptionstiden löper ut,

2) brottet har kommit till förundersökning på ett exceptionellt sent stadium, eller

3) den som skall instämmas att svara för brottet håller sig undan och därför sannolikt inte kan delges en stämning innan preskriptionstiden löpt ut

och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att preskriptionstiden förlängs.

5 §

Förfarande vid förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten

(ny)

Beslut om förlängning av preskriptionstiden för åtalsrätten fattas av den domstol som enligt 4 kap. lagen om rättegång i brottmål (689/1997) kan pröva åtal för brottet. Ansökan om förlängning av preskriptionstiden kan göras av allmänna åklagaren eller en målsägande, om denne har i 1 kap. 14 § 1 eller 2 mom. eller 15 § 1 mom. i nämnda lag åsyftad rätt att utföra åtal för brottet. Ansökan skall göras skriftligen innan preskriptionstiden löpt ut.

Ansökan om förlängning av preskriptionstiden skall utan dröjsmål tas upp till behandling av domstolen. Den kan behandlas av tingsrätten då den består av endast ordföranden.

Om det är sannolikt att en viss person kommer att åtalas för ett brott som berörs av en ansökan om förlängning av preskriptionstiden enligt 4 § 1 eller 2 punkten, skall han eller hon ges tillfälle att bli hörd om ansökan. Kallelse kan tillställas den berörde personligen eller per post.

Ändring i ett beslut som har meddelats med anledning av ansökan får inte sökas genom besvär. Klagan över ansökan får anföras hos högre domstol inom trettio dagar. Klagan skall behandlas i brådskaande ordning.

5 §

Straff får icke ådömas för något brott, för vilket det stadgade svåraste straffet är annat än frihetsstraff på livstid, sedan trettio år eller, om svåraste straffet för brottet är frihetsstraff till och med två år, skiljande från tjänsteutövning eller böter, sedan femton år förflutit från dag som i 3 § sägs.

(se 9 kap. 9 §)

6 §

Får brott ej åtalas av allmän åklagare, om icke målsäganden anmält det till åtal, får straff ej ådömas, såframt icke målsäganden väckt åtal eller framställt begäran därom inom ett år från den dag han erhöll vetskap om brottet och gärningsmannen.

Har målsäganden avlidit före utgången av ovan i 1 mom. nämnda tid och hade han icke väckt åtal eller framställt begäran därom eller har målsäganden icke före sitt frånfälle erhållit vetskap om brottet och gärningsmannen, får straff för i 1 mom. avsett brott icke ådömas, om ej målsägandens maka, barn, föräldrar eller syskon väckt

6 §

Preskription som förhindrar utdömande av straff

Rätten att döma ut straff för ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte.

Straff för ett annat brott än ett sådant som avses i 1 mom. får inte dömas ut när det från den dag som nämns i 2 § har förflutit

1) trettio år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

2) tjugo år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i över två och högst åtta år,

3) tio år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i högst två år eller böter.

Ett utdömt straff förfaller, om den dom som gäller straffet inte har blivit verkställbar innan den i 2 mom. nämnda tiden har löpt ut.

7 §

Preskription av yrkande på samfundsbot

Preskriptionstiden för ett yrkande på samfundsbot är densamma som preskriptionstiden för det brott som ligger till grund för yrkandet. Den kortaste preskriptionstiden är dock fem år.

(utgår)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

åtal eller framställt begäran därom inom ett år från den dag målsäganden avlidit. Har målsägandens vilja varit, att åtal icke skall väckas, får åtal ej äga rum på åtgärd av nämnda anförvanter.

Om ett brott, som enligt tidigare lag hörde under allmänt åtal, enligt den nya lagen är ett brott som avses i 1 mom., skall de tider som stadgas i denna paragraf räknas tidigast från den dag då den nya lagen har trätt i kraft.

För brott som avses i denna paragraf får straff likväl icke ådömas efter utgången av ovan i 1 och 5 § nämnda preskriptionstider.

8 §

Preskription som förhindrar utdömande av förelagt vite

(ny)

Rätten att döma ut ett vite som domstolen har förelagt för att säkerställa rättegången preskriberas två år efter det att vitet förelades.

7 §

9 §

Preskription som förhindrar utdömande av förverkandepåföljd

Förverkandepåföljd får ej ådömas, om straff på grund av preskription icke får ådömas för gärningen. Den kortaste tiden för preskription av anspråk om förverkande är likväl fem år. Gäller anspråket förverkande av föremål eller ämne, som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med hänsyn till övriga i saken föreliggande omständigheter kan befaras komma till brottslig användning, preskriberas anspråket icke.

En förverkandepåföljd får inte dömas ut, om straff för gärningen inte får dömas ut på grund av preskription. Den kortaste preskriptionstiden för ett yrkande på förverkande är dock fem år. Om yrkandet på förverkande gäller ett sådant föremål eller ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning, preskriberas yrkandet inte.

8 §

Om preskription av anspråk, som bringats till avgörande genom strafforder, är särskilt stadgat.

(utgår, se 18 §)

9 §

Ådömt frihetsstraff förfaller, om verkställigheten av straffet icke begynt inom tid som nedan sägs, från den dag laga kraft vunnit dom gavs,

- 1) tjugo år, om straffet är på viss tid över åtta år,
- 2) femton år, om straffet är över fyra men icke över åtta år,
- 3) tio år, om straffet är över ett men icke över fyra år, och
- 4) fem år, om straffet är högst ett år.

Frihetsstraff på livstid preskriberas icke.

Förvandlingsstraff för böter förfaller, om ej verkställigheten har begynt inom tre år från den dag laga kraft vunnit dom gavs. *Har förvandlingsstraff för böter, med vars verkställighet anstånd beviljats, förordnats att gå i verkställighet, räknas ovan nämnda tid från den dag då laga kraft vunnit dom beträffande förordnande om verkställighet gavs.*

(se lagen om samhällstjänst, 5 § 3 mom.)

10 §

Har verkställighet av frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter avbrutits eller har villkorligt frigiven förklarats förlustig sin frihet, skall vad i 9 § är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om den fortsatta verkställigheten. För frihetsstraff på viss tid bestämmes preskriptionstiden enligt det återstående straffet och, om vid verkställigheten flera straff sammanräknats, enligt vad som återstår av den sammanräknade tiden. Preskriptionstiden skall räknas från den dag avbrottet skedde och, om villkorlig frihet

10 §

När utdömt fängelsestraff förfaller

Fängelsestraff på livstid förfaller inte.

Ett *fängelsestraff* på viss tid förfaller, om inte verkställigheten av straffet, *räknat* från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, har *börjat* inom

- 1) tjugo år, om straffet är över åtta år,
- 2) femton år, om straffet är över fyra och *högst* åtta år,
- 3) tio år, om straffet är över ett och *högst* fyra år, och
- 4) fem år, om straffet är högst ett år.

Ett förvandlingsstraff för böter förfaller, om verkställigheten inte har *börjat* inom tre år från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

11 §

När utdömt samhällstjänststraff förfaller

Ett samhällstjänststraff förfaller på samma sätt som det fängelsestraff som samhällstjänststraffet motsvarar.

12 §

När verkställighet av utdömt straff förfaller i vissa fall

Om verkställigheten av *fängelsestraff*, *samhällstjänststraff* eller förvandlingsstraff för böter har avbrutits eller om en villkorligt frigiven har förverkat sin frihet, skall *10 och 11 § på motsvarande sätt tillämpas* på den fortsatta verkställigheten. *Den tid som leder till att fängelsestraff på viss tid och samhällstjänststraff förfaller* bestäms enligt det återstående straffet, och om flera straff har sammanräknats vid verkställigheten av dem, enligt *den tid som återstår* av det sammanräknade straffet. *Tiden* skall räknas från den

Gällande lydelse

förklarats förverkad, från den dag då laga kraft vunnet utslag angående förverkandet gavs.

11 §

Verkställighet av ådömda böter förfaller när fem år förflutit från den dag laga kraft vunnit dom gavs. Om förvandlingsstraff bestämts, har den bötfällda rätt att även efter utgången av preskriptionstiden betala böterna såsom därom är särskilt stadgat. Vad ovan stadgats om böter gäller även utdömt vite.

12 §

Verkställighet av förverkandepåföljd förfaller när tio år förflutit från den dag laga kraft vunnit dom gavs. Gäller förverkandepåföljd föremål eller ämne, som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med hänsyn till övriga i saken föreliggande omständigheter kan befaras komma till brottslig användning, preskriberas förverkandepåföljden icke.

13 §

Har utmätning företagits inom preskriptionstiden, får verkställigheten oavsett vad ovan i 11 och 12 § stadgats slutföras för den utmätta egendomens vidkommande.

Föreslagen lydelse

dag då *verkställigheten avbröts* och, om en villkorlig frihet har förverkats *eller om ett villkorligt straff har förordnats gå i verkställighet*, från den dag då den lagakraftvunna domen om förverkandet *eller verkställigheten* gavs.

13 §

När utdömt bötesstraff förfaller

Ett bötesstraff förfaller när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs, om inte den bötfällda därförinnan har dömts till ett förvandlingsstraff. Om ett förvandlingsstraff har bestämts, har den bötfällda rätt att även efter *den nämnda tiden* betala böterna på det sätt som föreskrivs särskilt. Vad som ovan föreskrivs om böter gäller även utdömda viten.

En utdömd samfundsbot förfaller när fem år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

14 §

När utdömd förverkandepåföljd förfaller

En förverkandepåföljd får inte verkställas när tio år har förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs. Om förverkandepåföljden gäller ett sådant föremål eller ämne som på grund av sin särskilda art eller beskaffenhet och med beaktande av övriga omständigheter i saken kan befaras komma till brottslig användning, förfaller verkställigheten av förverkandepåföljden dock inte.

15 §

Inverkan av utmätning

Om utmätning har förrättats inom preskriptionstiden i syfte att genomföra en verkställighet som avses i 13 och 14 §, får verkställigheten slutföras i fråga om den utmätta egendomen.

14 §

Ådömda böter och viten förfaller, när den dömda dör. Har utmätning företagits under den dömdes livstid, får verkställigheten likväl slutföras för den utmätta egendomens vidkommande.

15 §

Har gärningsmannen eller annan som är ansvarig för förverkandepåföljd avlidit, skall påföljden utdömas ur dödsboets tillgångar, såframt detta icke är *uppenbart* oskäligt.

Har den som ådömts förverkandepåföljd avlidit, skall verkställigheten riktas mot hans dödsbo. Delägarna i dödsboet äger likväl rätt att *senast* inom tre månader från det dödsboets egendom för verkställighet av domen utmätts eller sagda egendom omhändertagits av staten, förelägga den domstol, som handlagt målet i första instans, för avgörande, huruvida verkställigheten skall förfalla av den orsaken att förverkandet bör anses *uppenbart* oskäligt.

Förlust av genom brott erhållen ekonomisk nytta får icke till den del som överskjuter nyttan till enkelt belopp såsom påföljd ådömas eller verkställas ur den för sagda påföljd ansvariges eller den därtill dömdes dödsbos medel.

(ny)

(ny)

16 §

Hur dödsfall inverkar på verkställigheten

Bötesstraff och vite förfaller när den dömda avlider. Om utmätning under den dömdes livstid har *förrättats för att genomföra en verkställighet*, får verkställigheten dock slutföras *i fråga om* den utmätta egendomen.

Om gärningsmannen eller någon annan som är ansvarig för en förverkandepåföljd har avlidit, skall påföljden dömas ut ur dödsboets tillgångar, *om inte* detta är oskäligt.

Om den som har dömts till en förverkandepåföljd har avlidit, skall verkställigheten riktas mot hans eller hennes dödsbo. Delägarna i dödsboet *har dock* rätt att inom tre månader från det att egendom ur dödsboet har utmätts eller omhändertagits av staten för verkställande av domen *låta* den domstol som *har behandlat* målet i första instans *avgöra* huruvida verkställigheten skall förfalla *därför* att förverkandet *skall betraktas* som oskäligt.

17 §

När preskriptionstiden löper ut

*Preskriptionstiden löper ut vid utgången av dygnet före den dag som till ordningsnumret svarar mot preskriptionstidens begynnelse*dag.

18 §

Hänvisningsbestämmelse

I lagen om villkorligt straff (135/1976) bestäms när ett villkorligt straff förfaller.

Om preskription i strafforderförfarande bestäms i lagen om strafforderförfarande (692/1993). Om när ordningsbot förfaller

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

bestäms i lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983).

Om preskription av disciplinstraff som ådöms krigsmän och andra personer som underlyder 45 kap. strafflagen bestäms i militära disciplinlagen (331/1983).

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

9 §

Preskription

Om gärningsmannen inte kan dömas till straff på grund av preskription, får inte heller den juridiska person på vars vägnar eller till vars förmån han har handlat dömas till straff. Den kortaste preskriptionstiden för yrkande på samfundsbot är dock fem år.

Verkställigheten av samfundsbot som har dömts ut förfaller när fem år förflutit från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

(upphävs, se 8 kap. 7 § och 13 § 2 mom.)

48 kap.

Om miljöbrott

8 §

Preskribering

Den kortaste preskriptionstiden för andra miljöbrott än miljöförseelse är tio år.

(upphävs, se 8 kap. 1 § 4 mom.)

—————
Denna lag träder i kraft den .
På brott som har begåtts innan denna lag trätt i kraft tillämpas i stället för lagens 6 § de bestämmelser i 8 kap. 5 § som gällde då lagen trädde i kraft.
—————

2.

Lag

om upphävande av 5 § 3 mom. lagen om samhällstjänst

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Tidpunkt för verkställigheten

Samhällstjänst preskriberas på samma sätt som motsvarande fängelsestraff enligt 8 kap. strafflagen.

(upphävs, se strafflagen 8 kap. 11 §)

Denna lag träder i kraft den

3.

Lag

om upphävande av 8 § lagen om villkorligt straff

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Har villkorligt straff förordnats att verkställas, skall i 8 kap. 9 § strafflagen nämnda tider räknas från den dag då laga kraft vunnit dom rörande verkställigheten har givits.

(upphävs, se strafflagen 8 kap. 12 §)

Denna lag träder i kraft den
